

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל לב: וס"ג, ב) עירובין לו: ג) ג"ז סס חגיגה טז: חולץ פה, ד) מוספתא פרק ב, ה) גיטין סז, ו) עין שבת כג, ז) ברכות לג, ח) מגילה כג, ט) מכות פ"ב ה"ה ומגילה פ"ד ה"ז ע"ש, י) ברכות יא, כ) גיטין דף נט: ל) ועיין מוס' עירובין לו: ז"ה ללמא].

גליון הש"ס

גמ' ואין בנות ישראל סומכות, עין מנחות דף ג ע"ב מד"ה ידו: תוס' ד"ה הא ר"י וכו' ומותרות צברך ע"י מ"ע שהרי"ג, עין נהנהת אשר"י ספ"ג דסוכה: בא"ד ראב"ג פטור מדראורייתא מדרבנן מיהא חייב, עין מגילה דף כד ע"א מד"ה מי שלא ראה:

הגהות הגר"א

ואן גמ' (בשבת ואין צריך צומר), תל"מ (לגיסת), הרי"ף והגאונים: **ובן** שם (אלבא ב' ער צ"א אמרינן תקעו), תל"מ וכו"צ והדר תני כיום טוב צ"ע אין בשבת לא כ"ה גיסת הרי"ף והגאונים:

ליקוטי רש"י

[שייך לדף לב:]

כ"י כי האר ריתא, מי יתן יצא לנו זה הכעס צמיחה שפוכה אלמנך עליכס שינאלנו בעל כרחנו וימנך עלינו [נפחדרין קה], **תקעו שופר**, שזכרו להשמר מן חרב הגייסות שיצאו עליה [השע ה ח], ירגזו בעינים, מדבר נחלמח גוג ומגוג ולא ירגזו עמים כענין שנלמד (זכריה יד) וחלת מתיא המגפה וגו' [החלים צט א], וזותיקין, אנשים עורים ומחצבין מלוה [ברכות ט], **אין מעכבין**, אין צית דין מוחזרין למועטן מלתקוע כיום טוב של ראש השנה דצטו לתוכיניהו צמלות [עירובין צו:], **הא נשים מעכבין**, אף על גב דלא חלו יוס טוב הוא כדחנא דצי שמואל (לעיל כט:)] יאלא תקיעת שופר ודיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיהו נראות כמוסופות, **דבר אל בני ישראל**, אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וכתיב צההו ענינא וסמך [חגיגה טו:], דויקרא וכתיב צהיה ענינא וסמך ידו [קידושין לו:], **הא נשים סומכות רשות**, ואלע"ג דכתיב (ויקרא ה) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכס וסמך ליה וסמך ידו בני ישראל סומכים ולא צנוט ישראל סומכות, **לחין כאן כל חוסף** [עירובין שם], ואלע"ג דלא מתייבא ולא אמרינן עטרה עובדת בקדשים והכא נמי לא אמרינן מחללת יוס טוב היא [חולין פה:].

[ע"י שייך לדף לב:].

אין מעכבין, אין צית דין מוחזרין למועטן מלתקוע כיום טוב של ראש השנה דצטו לתוכיניהו צמלות [עירובין צו:], **הא נשים מעכבין**, אף על גב דלא חלו יוס טוב הוא כדחנא דצי שמואל (לעיל כט:)] יאלא תקיעת שופר ודיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיהו נראות כמוסופות, **דבר אל בני ישראל**, אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וכתיב צההו ענינא וסמך [חגיגה טו:], דויקרא וכתיב צהיה ענינא וסמך ידו [קידושין לו:], **הא נשים סומכות רשות**, ואלע"ג דכתיב (ויקרא ה) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכס וסמך ליה וסמך ידו בני ישראל סומכים ולא צנוט ישראל סומכות, **לחין כאן כל חוסף** [עירובין שם], ואלע"ג דלא מתייבא ולא אמרינן עטרה עובדת בקדשים והכא נמי לא אמרינן מחללת יוס טוב היא [חולין פה:].

ל"ה: **ס**) נראה דכאן הס"ד, ומה"ד צ"א בדברך שהוא משום שבות, כלי וכו' (ורש"י גורס בגמ' כהגי' בכת"י צ"א בדבר וכו' וצ"א בדבר וכו'): **ו**) בכת"י צחצוחיהו וכו"ה ברש"י בעירובין: **ז**) [ע] מהרש"א ועיין בתוס' עירובין צו ע"א ד"ה מיכל בת שאול] (גליון), ועיין ליקוטי רש"י: **ח**) בתוס' הרא"ש אע"ג דפטורות הן דכיון דרשות הוא מצוה היא צ"הן ומתעסקין בהן: **ט**) בתוס' בעירובין נוסף **מסתמא** (וכ"ה בתוס' הרא"ש): **י**) צ"ל אמאי **קאמר** עבידנא (ע"פ תוס' בעירובין): **כ**) נדצ"ל ומדרהוציאן אחרים ידי חובתן ש"מ **דמוחיבי** (עפ"י תוס' הרא"ש): **ל**) יש להוסיף **מייחיבי** (באה"מ, וכ"ה בתוס' הרא"ש): **מ**) נדצ"ל **ומשום** הכי: **נ**) צ"ל **והיכי** (באה"מ), וע"ע שניויי לשון בתוס' בעירובין: **ס**) בתוס' הרא"ש כאן ובעירובין ובתוס' בעירובין נוסף **מצוית**: **ע**) יש להוסיף **אף** (באה"מ): **פ**) רש"א (גליון):

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

לג.

הא רבי יהודה הא רבי יוסי, אומר ר"ת אלע"ג דסתם מתניתין כרבי יהודה הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו^[ט] ומעשה רב^[ז] דהמואל תפלין (עירובין דף לו, וסא) מיכל צת שאל היתה מנחת תפלין ואשתו של יונה שהיתה עולה לרגל והוא עובדא דפרק אין דורשין (חגיגה

דף טו: וסא) דהצאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים ם ומותרות לצרך על מלות עשה שהזמן גרמא אלע"ג דפטורות^[ח] מן דבר המלוה ההיא ומתעסקות צהן כמו מיכל צת כושי שהיתה^[ט] גם מצרכת ותדע דאמרינן פרק החובל (צ"ק דף פו.) אמר רב יוסף מעיקרא אמרי מאן דאמר הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרצנן דלא מייפקדנא ועבידנא ואס צמקים דפטור מן הדבר ועושהו אסור מלצרך אס כן אמאי^י עבידנא יומא טבא והלא היה מפסיד צרכות ליצית ולולצ ותפלין ומגילה ונר חנוכה וסוכה והצלה וקדוש היום וצרכות של ק"ש שמרית וערבית וכל הצרכות כולן ואמרינן צפ' המניח (שם דף ג.) האי מאן דצעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דצרכות ועוד אמרינן פרק ערבי פסחים (פסחים דף קטו:)] סומא פטור מלומר ההגדה ופרין מרז יוסף ורז ששת דהוי אמרי אגדתא כל חד ומד צמיחה ומדמוציא^[י] אחרים ידי חובתן

שמע מינה דמחייצן ומשני משום דקסברי מנה צומן הזה דרצנן אלל ממה שהיו מצרכין לא מדקדק מידי שמע מינה היכי דפטורי שרי לצרכי ומשום דמצרך צרכה שאינה צריכה וקעבר משום כל תשא^א ליכא דההיא דרשה דרצנן דהא אמר צפרק מי שמחו (צרכות דף כה.) ספק קרא אמת ויצו ספק לא קרא חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא ומוציא שס שמים לצטלה דאסרינן צפ"ק דתמורה (דף ג. ד.) מדכתיב את ה' אלהיך תירא הני מילי צלא צרכה ומיהו אין כל כך ראהי מסומא לאשה ם דלע"ג דסומא פטור מדאורייתא מדרצנן מיהא חייב כדמוכח ההיא דערבי פסחים דמשני קסברי רז ששת ורז יוסף מנה צומן הזה דרצנן ולכך היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאיניהו נמי^ב מדרצנן וכיון דמחייצי מדרצנן יכולין לצרך כמו צנר חנוכה וכל מלות דרצנן ומיהו יש לדחות דרשות יכול להוציא צר חיובא דרצנן כמו קטן דמצרך לאציו צפרק מי שמחו (צרכות דף כ:)] ועולה למנין שצעה^ב ומוציא אחרים ידי חובתן צמגילה לר' יהודה כדתנן צמגילה (דף יט.) אלל יש לדקדק מדתנן צפרק הקורא את המגילה עומד (שם דף כד. וסא) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע משמע הא ראה אף על גב דנסתמו עיניו פורס ואמאי והא פוטר רבי יהודה סומא מכל המלות שבתורה צפרק החובל (צ"ק דף פו.) אלל אי מדרצנן חייב ינחא ומש"ה היה שמח רב יוסף צמאי דמדאורייתא לא מייפקד ועביד משום^ב הכי היה יכול לצרך בכל מלות ויכול לומר וזויו כיון דמחייצי מדרצנן כדקאמר צפ' צמה מדליקין (שם דף כג.) היכן זוגו מלא תסור אלל אשה אפילו מדרצנן לא מחייצי^ב המלות עשה שהזמן גרמא כדמוכח צפרק מי שמחו (צרכות דף כ:)] גצי נשים חייצות צקדוש היום דצעי למימרא מדרצנן ופרין עלה [דא"כ] כל מלות עשה שהזמן גרמא ניחייצו מדרצנן ולענין סוכה מוכח צהדיא צריש סוכה (דף צ:)] דאפילו מדרצנן לא מחייצא היכי^ב אמרה וזויו ומיהו צירושלמי^ב משני שיניא אחרינא אקושיא דרבי יהודה אדרי' יהודה דכל שלא ראה מאורות דפרין לה צירושלמי ומשני לה ציוש צצית אופל כך אני אומר היושצ צצית אופל לא יפרוס על שמע משמע שר"ל שלא ראה מאורות מימיו שנולד צמעה ואינו סומא וצמגילה נמי פריך לה צירושל' עלה דההיא ואין גרסות הירושל' מכוונות לא צמכות ולא צמגילה ומיהו צגמ' **דין** צמגילה (דף כד:) לא משמע הכי אלל משמע דמיירי צסומא ממש דמפרש טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות ומפרש ורצנן אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואצוקה צידו ואמר לו צני אצוקה זו למה אמר לו כל זמן שאצוקה זו צידי רואין אותי צני אדם ומצילים אותי מן הפחתים ומן הצרקנים וצאדס שרואה יפה אלל שנולד צמעהר ולא ראה מאורות מעולם לא שייך האי טעמא ולפי מה שפי' דסומא חייצ מדרצנן ואשה פטורה יש ליתן טעם דצבר דהתמירו רצנן צסומא משום דהוי מיינא דבר חיובא ועוד שלא יראה כנכרי דאס פטרת ליה צכל מלות נמלא דאינו נוהג צתורת ישראל כלל אלל אשה אי פטרת לה צכל מלות עשה שהזמן גרמא יש עדיין מלות דמחייצת צהו ור"י צ"ר יהודה מצא ראהי דנשים מצרכות על כל מלות עשה שהזמן גרמא מדאמרינן (מגילה דף כג.) הכל עולין למנין שצעה ואפי' קטן ואלע"ג דאשה אינה מצויה לעסוק צתורה כדאמר צפרק קמא דקדושין (דף לה.) וצריש צכל מערצין (עירובין כו.) ואור"ת דאין זו ראהי דצרכת התורה לפניה ולאחריה לאו משום^ב תלמוד תורה שאפילו צרך צרכת הערב נא או נפטר צאהצה רצה^ב חוזר ומצרך תדע צמקוס שאין לוי כהן קורא צמקוס לוי ומצרך^ב אלע"פ שכבר צרך צקריאה ראשונה ועוד דאיכא למימר דהא דאשה עולה היינו צאמצע שלא היו רגילים לצרך כדאיחא צפרק הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כה.) תנא פותח מצרך לפניה וחותר מצרך לאחריה והאידינא כולוהו מצרכין גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים ומיהו עולין למנין שצעה משמע^ב צסוף שצעה ומקטן דמצרך צרכת המזון אף על פי שהוא פטור אין ראהי לאשה דקטן צא לכלל חיוב וחייצ לחנכו ואינו מוזהר על לא תשא^ב:

תניא נמי **הבי מתעסקים בהם**, שני גירסות כתובים ומתוך פ"ה משמע שכן היה הגירסא מתעסקין צהן עד שילמדו אפילו צצבת ואין מעכצן התינוקות מלתקוע צצבת ואין צריך לומר צי"ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין עד שילמדו אפילו צצבת אלמא לכתחילה אמרי' [תקעו^א] והדר תני אין מעכבים עיכוצי הוא דלא מעכצן הא לכתחילה לא אמרינן זילו תקעו ל"ק כאן צקטן שהגיע לחינוך כאן צקטן שלא הגיע לחינוך ופי' צקונטרס שהגיע לחינוך מתעסקים צהן עד שילמדו וכו"ש שאין מעכבים ודבר תימה הוא האך יכול לומר דצקטן שהגיע לחינוך מתעסקים ואפילו צצבת והלא אין מלות היום צשופר ועוד דגצי קטן שלא הגיע לחינוך קחני אין מעכבים מלתקוע צצבת אלל לכתחילה לא אמאי הא אפילו צהגיע לחינוך שרי להתעסק צו כדי שילמדו ומיהו י"ל לפי' דהאי לכתחילה לא אמרי' להו תקעו היינו דאין צריך לומר להס תקעו דלא מחייצ ללמדו כיון דלא הגיעו לחינוך אלל אסורה ליכא ונראה לי איפכא דקטן שהגיע לחינוך אין מעכבים צצבת אלל לכתחילה לא אמרינן להו תקעו כיון דאיכא אסורה דרצנן ומכל מקום לא מחייצ להפרישו דאי לא צצת היה מלות היום צשופר וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקים כלומר שרי להתעסק אפילו צצבת ולאו משום דמחייצ להתעסק וגירסא אחרת הכתוב צספרים מוכחא כפירוש זה שכתוב צהן עד שילמדו אפילו צצבת ואין מעכצן את התינוקות מלתקוע צי"ט הא צצבת מעכבים הא אמרת רישא אפי' צצבת אין מעכבים ל"ק כאן צקטן שהגיע לחינוך כאן צקטן שלא הגיע לחינוך ואלע"ג דתינא צצצמות צפ' חרש (דף קה.) לא יאמר אדם לחינוך הצא לי מפתח הצא לי חותם אלל מניחו חולש ומניחו זורק ומוקי לה אצי חולש צצצין שאינו נקוב וזורק צכרמלית דרצנן כי היכי דלא תפשוט מינה דקטן אוכל נצילות אין צ"ד מצויון להפרישו משמע דאסורה דרצנן נמי לא ספינן ליה צידים מכל מקום שרי להתעסק צו לתקוע אפי' צצבת כיון דזמנין איכא מלות צתקיעת שופר ולא דמי לשאר אסורים וכמו שפי' מוכח צריש ערכין (דף צ: וסא) דההיא דמעכבים מתוקמא צהגיע לחינוך דאמרינן התם הכל חייצס צתקיעת שופר לאחיי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכצן התינוקות לתקוע:

שיעור

ל"ה: **ס**) נראה דכאן הס"ד, ומה"ד צ"א בדברך שהוא משום שבות, כלי וכו' (ורש"י גורס בגמ' כהגי' בכת"י צ"א בדבר וכו' וצ"א בדבר וכו'): **ו**) בכת"י צחצוחיהו וכו"ה ברש"י בעירובין: **ז**) [ע] מהרש"א ועיין בתוס' עירובין צו ע"א ד"ה מיכל בת שאול] (גליון), ועיין ליקוטי רש"י: **ח**) בתוס' הרא"ש אע"ג דפטורות הן דכיון דרשות הוא מצוה היא צ"הן ומתעסקין בהן: **ט**) בתוס' בעירובין נוסף **מסתמא** (וכ"ה בתוס' הרא"ש): **י**) צ"ל אמאי **קאמר** עבידנא (ע"פ תוס' בעירובין): **כ**) נדצ"ל ומדרהוציאן אחרים ידי חובתן ש"מ **דמוחיבי** (עפ"י תוס' הרא"ש): **ל**) יש להוסיף **מייחיבי** (באה"מ, וכ"ה בתוס' הרא"ש): **מ**) נדצ"ל **ומשום** הכי: **נ**) צ"ל **והיכי** (באה"מ), וע"ע שניויי לשון בתוס' בעירובין: **ס**) בתוס' הרא"ש כאן ובעירובין ובתוס' בעירובין נוסף **מצוית**: **ע**) יש להוסיף **אף** (באה"מ): **פ**) רש"א (גליון):

עין משפט

נר מצוה

מו א מיי פ"א מהל' שופר הל' ד טוש"ע א"ח סי' תקפו סעיף כג:
מו ב מיי פ"ב שם הל' ז טוש"ע א"ח סי' תקפט סעיף ו:

מוה ג מיי פ"ג מהל' מעשה הקרנות הל' ח סגמ עשין קסג:
מוט ד מיי פ"ב מהל' שופר הלכה ז טור א"ח סי' תקפט:

רבינו חננאל

שופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל בו, מ"ט דתקיעת שופר דהוא יום תרועה יהיה לכם עשה הוא ואין עשה דוחה עשה ולא תעשה של ר"ה שנאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון שבות כלומר שב ולא תעשה וכתוב נמי כל מלאכת עבודה לא תעשו: ולא עולין לאילן ולא רוכבין בו, ואקשינן השתא לא עולין לאילן דהוא משום שבות דרבנן שהן אלו הן משום שבות לא עולין לאילן באלו אמרי' דלא פיקוח הגל והעברת התחום שהן אסור מן התורה הוצרך לומר דלא ופרקי הכי נמי קתני אין מפקחין עליו את הגל כלומר לא פיקוח הגל וכיוצא בו שהוא אסור מן התורה אלא אפי' דבר שמשום שבות לא דחי: **ואין חותבין אותו בו**, אוקימנא הכי אין חותבין השופר בדבר שהוא משום שבות כגון מסר או סכינא וכיוצא בה וכו"ש בדבר שהוא משום ל"ת כגון מגל שהוא עשוי לקצור בו והקצירה היא מאבות מלאכות שודאי אסור אבל אם רצה לתת לתוך שופר מים או יין יתן כאבא שאול דאמר מים ארי יין מותר כדי לצחצחו מי רגלים אסור מפני הכבוד: **הא דתניא אין מעכבין לא את התינוקות** ולא את הנשים מלתקוע ביי"ט ר' יוסי רי' שמעון היא דאמר נשים סומכות רשות והא דתנן [אין] מעכבין את התינוקות מלתקוע ה) כרבי יהודה דאמר דבר אל בני ישראל בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות: **אבל מתעסקין בהן עד שילמדו**, א"ר אלעזר חשק שלמה על ר"ח

ה) נראה דל"ל אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין כרבי יהודה וס',

תורה אור השלם

א) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מבכס קרבן צ"י מן הבכמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנם:

[ויקרא א, ב]

הגהות וצינונים

א) [גירסת הרר"ף והרא"ש שבות **סבינא** לא תעשה **מגלא**ן (גליון): **ב**] [קידושין לו ע"א] ושם איתא בני ישראל וספך כ"י סימכין וכו' (גליון): **ג**] (בתוספות דעירובין צו ע"ב ד"ה וסתם ספרא לא גרסו דברי ר"י ע"ש] (גליון): **ד**] בכת"י נוסף [ע] מהרש"א ועיין בתוס' עירובין ו' ע"א ד"ה מיכל בת שאול] (גליון), ועיין ליקוטי רש"י: **ה**] [ע] צ"ל אמאי **קאמר** עבידנא (ע"פ תוס' בעירובין): **ו**] נדצ"ל ומדרהוציאן אחרים ידי חובתן ש"מ **דמוחיבי** (עפ"י תוס' הרא"ש): **ז**] יש להוסיף **מייחיבי** (באה"מ, וכ"ה בתוס' הרא"ש): **ח**] נדצ"ל **ומשום** הכי: **ט**] צ"ל **והיכי** (באה"מ), וע"ע שניויי לשון בתוס' בעירובין: **ס**] בתוס' הרא"ש כאן ובעירובין ובתוס' בעירובין נוסף **מצוית**: **ע**] יש להוסיף **אף** (באה"מ): **פ**] רש"א (גליון):

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

78

דמגלה דמסמך גאולה לגאולה, אז דוחה את זריון מקדימין, אבל כשהמלך עומה חנה מתנחל יותר רק מלך צרוב עם הדת מלך, אז זריון מקדימין עדיף. ועיין היעצ יומא ע' ע"א פירש"י ד"ה ומאי מלך וכו', ועיין מג"א ס"ה קמ"ז [סק"ה] ד"ה מי שנותנין לו וגו', ע"ש גה.

מקדימין למלכות. ל"ע דילמא משום דעל הרוצ לא צלו עדים עדיין כדעת רש"י [ד"ה שלא אמרו] ותוס' [ד"ה ונתקלקלו] לעיל ל' ע"ב, ומכ"ש כשחל צבצת לא יתכן לתקוע מספק בשחרית במקום ד"ד. ע"כ נראה לי דר"ל דה"י [זר"ך] לתקוע בין שחרית למוסף מיד צבצת קבלת עדים כמו קריאת הלל ולא להמתין עד תוך תפלת מוספין, ותירץ הש"ס דהאויבים יסבדו שמתאספים למלחמה, כיון שתוקעים שלא על סדר התפלה וע"כ הוצרכו לתקן על הסדר. ובאמנע תפלת שחרית ח"א, משום דעל הרוצ לא ימכרו העדים כל כך, ע"כ תקנו צבצת כח"ל — דאלו להירושלמי שכתבו תוס' ל"ע מ"ש דוקא בתרי תפלות יאמרו בנימוסייהו אן עסקין ולא בחדא, ולפמ"ש ח"ש הכל בעצמיהו גה.

אמרר מלאכי השרת לפני הקצ"ה רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך צ"ה וציוהכ"פ, אמר להם וכו'. ויל"ד מה עלה ע"ד מ"ה לומר הלל צ"ה וכו' איזה גם נעשה בו לומר עליו הלל. אבל יוצן עפ"י משאחז"ל דשמחת החג ונעילה לולב הוא על נילוח הס"ס ציה"כ שנלחנו המלחמה, לכן תופסים לולב ואתרוג כחזון מניחות מלחמה ותופס דגל צידו לאות נילוח, כל זה מבואר במדרשות [וי"ר ל' צ']. והענין הזה כי כל מלחמות הס"ס על ישראל צפרטות הוא לעקור ציוותיהן לגמרי ר"ל, שזה ה"י התאבדות המלאך עם יעקב ויודעים אנחנו צודאי כי לא יכול לו חלל שולע על יריכו לפעמים בקצת יסורים ורדיפת או מיתת צדיקים ח"ו, אבל עכ"פ אנחנו נלחנו צלי ספק, גם כי לא ידענו על איזה אופן ה"י הניחות מ"מ אנו צעושים צהקצ"ה ושמתים צו וברצונו יעשה רק שנה"י עם ה"י צדיקים צשמו הגדול, וזה נלחנו צלי ספק, ע"כ אנו שמתים צחג הסוכות וקורים הלל — וא"כ הקושי עומה כיון שצתחלת כניסתנו לד"ן צר"ה אנו יודעים שנעשה סוכות ח"ה ונשמח צו ונקרא הלל כי נלחנו המלחמה, ח"כ כבר צר"ה נקרא ההלל הזה כי יודעים שנלח וצדק יתהלל חוגר כמפתח, וזו ה"י קושית מלאכי השרת. אבל התירוצ לקושיא זו הוא צודאי אחר מילוי הד"ן אנו שמתים עכ"פ צהקצ"ה כח"ל, אבל עכ"פ ספרו חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, שלפעמים ילעך שימותו צדיקים הנקראים חיים [כצרכות י"ח ע"א] צעון הדור, וצשעת כניסה לד"ן צר"ה עדיין צידונו לתקן זה, ח"כ איך נאמר שירה הלל נשוב אל ה' שיכתבו צספר החיים גה.

מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך צראש השנה וציוהכ"פ, ח"ל אפשר מלך יושב על כסא ד"ן וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וכו'. הענין, כי ה"ה ראוי לומר שירה על החסד צהקצ"ה החיינו לזמן הזה שנכח לשבז על עונותינו, אולי יתעשת ונכח לתקן דרכינו מכאן ואילך, ואלו חלילה המיתנו כבר

אילת מן הצפון. צמשנח [מש"ש פ"ה מ"ב] שלפנינו אילת מן הדרום וכו'. וי"ל אילת ועקצת מקומות גדולים היו, ודרומה של ירושלים שהוא צפונה של אילת ה"ה צתוך מכלך יום, אבל דרומה של אילת כבר ה"ה חוץ ממכלך יום וכשאומר אילת מן הדרום רצונו מדרומה של ירושלים, וכשאומר מן הצפון ר"ל צפונה של אילת, וכן עקצתה, או תאמר צהיפוך. ושני הגרסאות אמת וכמדומה לי ראייתי כן צס' אחד גה.

כיון דתלמידים הוו לאו אורה ארעא למימרא לי לרביה רבך. [עיין ח"י חולין קל"ז ע"ב ד"ה אבא אריבא].

דף ל"ב ע"א : לימא תשע. י"ל דצראשית ס"ל לאו מאמר הוא, ומה דאיתא צירושלמי ויאמר לא עוב היות האדם לצדו, ה"ה מאמר עשירי דצריחה, אן ס"ל דו פרטופין נצראו מיד ואין כאן צריחה חדשה וא"כ ליכא חלל ע', אך ה"י תוקעים י"ל נגד עשרה הילולים שצתכלים [ק"נ] שיש צהם הללויה צחקע שופר, אבל ה"י אין תוקעין צתשע סגי. ורצ"י ט"ל צראשית נמי מאמר ה"ה, או לית לי דו פרטופין ויאמר לא עוב ה"ה מאמר, כן נראה לע"ד גה.

מנין שאומרים אבות שנאמר בצו לה' בני אלים. [עיין ח"ס עה"ת צמדצ, ג' צ' ד"ה וצדק י"ל].

אין פוחתין מעשרה מלכיות וכו'. [עיין ראש"ש ש"י דמותר להוסיף על פסוקי מלכיות אע"ג שנתקנו נגד עשרה מאמרות כי אין הפסד צהוספק. ועיין שו"ת ח"ס אר"ה ס"י ע"ה ד"ה והנה, וחי פרק ערצי פסחים (ירושלים תשל"ט) ק"ד ע"א ד"ה והא מר].

דף ל"ב ע"ב : כיון דצריחתא אמור אדכירא ריתחא צריש שחא לא מדכרינן. [עיין דרשות ח"ב, שס"א ח' ד"ה ועפ"י].

ה' אלקיו עמו ותרועת מלך צו אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות. [עיין לעיל כ"ע ע"ב ד"ה ואמנם להצ"ן].

מתחיל צתורה ומשלים צנצ"א. [עיין ר"ן ד"ה מתחיל צתורה, דלענין אמירת הפסוקים ה"י לנו להקדים פסוקי צנצ"אם לכהוצים. — ועיין ח"י ח"ס צ"ב י"ג ע"ב ד"ה תורה צפני עומה, וכהכות שו"ע אר"ה ס"י קנ"ג מג"א סק"צ].

[אלא מאי שנא הלל דצראשון משום דזריון מקדימין למלכות.] צמגילה ו' ע"ב [קאמר] מסתבר עומא דר' אליעזר צר יוסי דאין מעצירין על המלות, וכתב טורי אצן שס, דלאו דווקא אין מעצירין, דלא שייך הכא חלל זריון מקדימין מאמר ראשון, ולפ"ז מה דמשני אפ"ה מסמך גאולה לגאולה עדיף, אס כן ש"מ **דאם המלוח נעשית צהדור יותר צמאחר אין זריון מקדימין, וכ"כ תה"ד [ס"י ל"ה] לענין קידוש לצנה,** ועיין צשו"ע אר"ה ס"י תכ"ו [מג"א סק"ג]. **וקשה מסוגיין דמבואר דזריון עדיף אע"ג דצמאחר יכ"ה צרוב עם הדת מלך מ"מ זריון עדיף** — ולריך לדחות ולחלק, דלעולם כשהמלוח עומה מהודרת יותר כגון ה"ה

ג) ח"י ביצה (מהדו"ת) ה' ע"א ד"ה עלת.

גד) הגהות למסכתין.

גה) תומ"ק צצורה, ס"ה ב', ועי"ש טור ג' ד"ה ונ"ל.

גו) הגהות למסכתין. — והוגה עפ"י הגהות הש"ס (ג. י. תשי"ט)

ע' י"ט.

גז) דרשות ח"ב, ש"מ"ו א' ד"ה אחו"ל.

טז. ונקט רבי בהלכתא אורחא דרבי מאיר דהיא הות אורחא דרבי עקיבא. כיון דחזא רבי דאורחא דרבי מאיר קצרה וקרובה ללמוד, ודבריה מחוברים חבור יפה כל דבר ודבר עם מה שדומה לו, ומדוקדקין דבריו הרבה יותר מכולהו רבנן תנאי אחריני ואין בהן שפת יתר וכל מילתא ומילתא מסקא לטעמא בדלא אמיר בה

וְיִשְׁבּוּ אֶהְלִים

◆ יושב אהלים ◆

מאיר. כשבא רבי לסדר את ההלכות דהיינו המשניות ומצא לפניו נוסח של רבי יהודה ונוסח של רבי שמעון ונוסח של חכמים אחרים לא אחז רבי אלא נוסח של רבי מאיר: כיון דחזא רבי כיון שראה רבי דאורחא דרבי מאיר שדרכו ונוסחו של רבי מאיר קצרה וקרובה ללמוד ששאר החכמים היו מכניסים בתוך המשנה גם את הראיות לאותה הלכה ואת המקורות ומתוך כך נעשתה המשנה ארוכה וקשה ללמוד אבל רבי מאיר לא הכניס בתוך משנתו אלא את ההלכה עצמה ולפיכך היתה משנתו קצרה וקרובה ונוחה לתלמידים ללמוד: ודבריה מחוברים חבור יפה כל דבר ודבר עם מה שדומה לו. אבל במשנת שאר החכמים לא היה סדר נכון ופעמים ששתי הלכות שנוגעות לאותו עניין וצריכות להיות יחד אחת סמוך לשניה, נשנו זו בתחילת הפרק וזו בסופו וביניהן הלכות אחרות שאינן מאותו עניין: וכל מילתא ומילתא מסקא לטעמא. כל מילה ומילה שנשנתה במשנה נצרכת היא כדי להבין את העניין וההלכה:

שואלין בבית המדרש דבר זה טמא או טהור אם באמת היה טהור היה רבי מאיר אומר תחילה כל צדין וכל ראיות שיש לנו לומר בדבר זה שהוא טמא ואחר שהיה מביא כל ראיות שדבר זה טמא הוא היה דוחה אותן אחת לאחת עד שחזר לומר מסקנה דבר זה טהור הוא, אבל חבריו מתוך שהיו שומעין אותו מביא ראיות לדבר זה לעשותו טמא היו סבורין שכך דעתו נוטה לעשות דבר זה טמא. ולפיכך לא קבעו הלכה כמותו שלא היו יודעין ממש מה דעתו אי דעתו לטהר והא דהביא ראיות לטמאו אינו אלא דרך לימוד, או דילמא דעתו לטמאו ולפיכך הביא ראיות לטמאו ומשום הכי הוה חביב ליה לרבי עקיבא. משום דהיה חריף והיה חזר על כל צדין של הלכה לפני שהיה פוסק בה: וסמכיה מינקותיה. כדאיתא בסנהדרין יד ע"א וברש"י שם ד"ה ולא קבלו לפי שעדיין היה בחור ורכינו פירש לעיל פרק ד אות ב ולא קבלוה דיניק הוה:

טז. ונקט רבי בהלכתא אורחא דרבי

האגדה והפסוק

מילי דטופיינא דלא צריכין, ולא מיחסרא ולא מיתרא מדעם אלא בדוכתי מעיטי, ואורחה קייטא ובכלל כל מילה ומילה גדולות ונפלאות, ולא כל מאן דחכים ידע לחבורי מילי הכי כדכתיב לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון.

יז. ואע"ג דכולהו רבנן שוין בטעמי, כיון דרבי עקיבא היה רחב לב ורבי מאיר תלמידה נמי רחב לב הוה – הוה שפירא תריצתהון ועדיפא

◆ יושב אהלים ◆

ולא היה ביניהם אלא הבדלי ניסוח והבדלי סדר שזה היה מקדים משנה זו וזה היה מקדים משנה זו. ואומנם ברור שהרבה מחלוקות נחלקו התנאים בהלכה זה עם זה וכמו שכותב רבינו בעצמו לעיל פרק ו אות ז, מיהו לא נחלקו אלא מדורו של רבן יוחנן בן זכאי שחבר בית המקדש והיתה הסנהדרין גולה ממקום למקום ואף אז לא נחלקו אלא בשאלות שנתעוררו ביניהם אבל היתה להם משנת ראשונים מוסכמת והיא כללה את כל מה שקבלו ממשנה והזקנים וכן את כל ההלכות שהוכרעו ונפסקו בסנהדרין עד החורבן ובמשנת ראשונים זו היו כל התנאים שוין שהיא היתה מוסכמת על כולם בתוכנה מיהו אף בה היו כמה סגנונות וכמה שינויי נוסח ומשנת רבי מאיר שקיבלה מרבי עקיבא היא הברורה שבהם ואותה קבע רבי במשנתו: כיון דר"ע היה רחב לב חכם גדול וחרף ור"מ תלמידה נמי רחב לב הוה לכן הוה שפירא תריצתהון ועדיפא מדכולהו. לכן היתה יפה גירסתם וסדר משנתם והיתה עדיפה יותר

בדלא אמיר בה מילי דטופיינא דלא צריכין. עד שאין אמורים בה מילים עודפות שאינם נצרכים: ולא מיחסרא ולא מיתרא מדעם. ואינה חסרה ואינה מיותרת מאומה. מידעם מאומה: אלא בדוכתי מעיטי. במקומות מועטים, יש מקומות שהמשנה שנתה מילים שלא נצרכו לתוכן העניין אלא כדי להקל על הלומדים לזכרם על פה כדאמרין "אגב סיפא נקט רישא" וכן "אגב רישא נקט סיפא" וכיו"ב: ואורחה קייטא. ודרכה של משנת רבי מאיר קצרה: ולא כל מאן דחכים ידע לחבורי מילי הכי. ולא כל מי שחכם יודע לחבר ולנסח, כך אין זאת אלא כי מלבד חריפותו הטבעית של רבי מאיר ומלבד השתדלותו והתמדתו בתורה יד' היתה במשנתו והיא שכיוונתו לנוסח הנכון ורוח הקדש הופיע בבית מדרשו של רבי מאיר:

יז. ואע"ג דכולהו רבנן שוין בטעמי. כל החכמים משנתם היתה שוה בתוכנה ובמהותה

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 25

העמוקי והסי"ת ונגיד אליו דצריז צלי קוס קוסיה דדרך הגדה אלז לישראל שהם החכמי ונגיד חוקי ונושפטי דהיינו שחקיז הם דצריז הנפלאים והקוסי סיפלו כלז אדם ונותך כך ונתזון ע"י טעמי העמוקים הנושפטים כנו שפירש"י שחק הוא דצר צלתי טעם שאינו נוצן ונושפטי הוא הדצר הנוצן היניז ונש"כ צאונוות שהקצ"ה רולה להרחיקן ולטעוהם וכשאל"כ צפרשה אשר חלק ה' לכל העמים כדי להטעוהם ע"כ הקצ"ה נותן כלזם קוסיז שהם נקראים חוקים ואינו נודיעם הנושפטים כדי להרחיקן וז"ל לא עשה כן לכל גוי ונושפטים כל ידעום שנודיעם החוקים ואינו נודיעם הנושפטים והו' ענין ארצעה צנים כי החכם והתם הם צמינות ישראל אלז שהחכם נופלל יותר צחכונה ויכול להציז החוקי והנושפטי וזהו שאלתו ונה החוקים והנושפטים שאף הוא רואה צשכלו אינו נוצינו היניז והלז נוצין וע"י כן הוא נוצין יותר נודעתו והתם שאינו נוצין כ"כ וקואל ונה זאת נוצינו צכללוז ושאינו יודע לקואל הוא צמינות יעקב שאינו נוצין לרקשות ועליו נאמר והגדת לצנך בענין שנאמר ונגיד דצריז ליעקב שהם הגדה דדרך הפסוקי אלז הרשע שהולא עלונו ונן הכלל אלז יסיצנו על שאלתו כי הסי"ת רולה צהרהקהו בענין שנאמר לא עשה כן לכל גוי והיינו דאמר הקהה סיניז.

פרשת בשלח

בַּבְּסוֹךְ ויהי צשלח פרעה. הא דלז אומר ויהי כי ילחו ונונלרים ופני שהיה אפשר לטעוה שווא שהולכים דרך הנודצר ופני שושה היה אומר פעם ראשונה ששלחו הסי"ת כלכה לא דרך ג' ימים צנודצר לכך הולכי לילך דרך הנודצר אלז צאונו צליל פסח גורשו ונונלרים לגאורי כו"ס צפרשת צל ששלחום פרעה ואמר לאו ונותך עני וקפיר היו יכול לילך דרך פלישת"י והיינו דקאמר ויהי צשלח פרעה ששלח אותם לחירות לגאורי ואפ"ה לא נחם וגוי וצוגדרש אי צזכות ששלח אותם זכה ללא תתעצ ונלרי יס לפרש ופני קידע פרעה ונה שהצניח לצזרתם דודר רציני יקוצו הנה כו"ס לעיל צפרשת צל צונו שהקפיד על הטף וכיון שהם היו דור שלישי ונשתתחיל הסיעצוד לאחר וניתת השצטים לא היה אלל גרים ולא נשתעצדו לכך זכו שדור שלישי יצא צקהל כנו ששלחו דור שלישי ונן הסיעצוד

כוונת נוצ ורע וכצר כתצנו שעיקר גאולת מלרי היה לצרר חטא ען הדעת הטוב ונהרע וכיון שלא ידעו צמינות טוב ורע ישאלו נאצייהם ונה עצודה הזאת לכס ופני שהם כולדו צצמינות טוב ורע והם יגידו לדקתו לצניהם וז"ל כוס יסויות אשא וכוס דהיינו חצון שנוספרו יסויות העצרה אפילו לינוות הנוסיח והיינו דאמר וצסם ה, אקרא סייה קריאתו ככתיתו ואמר יקר צעיני ה' הנוותה לחקידיו סיצלע הנות ונה ואפ"ה יספרו צניקים קל אצותינו וז"ל חני עצדיך צן אונתיך פתחת לנוכרי שהם נוסרות קל הגלות ויס לפרש וז"ל ויניזים ויניזיה קאי על ינות הנוסיח כו"ס הושע יחיינו ויניזים צים השלישי יקונונו ונחיה לפניו דקאי על שני צתים הטוצרים ועל נוקדש העתיד והיינו דקאמר ויניזים על שניצתי ונקדשים הראשונים ויניזיה הוא יום הכפול שכלו טוב ינות הנוסיח וכו"ס צפ' והיה הדם לכס ללות על הצתים וגוי ששתי הנוזות והנושקוף היה רנוז על ג' ונצחות כנ"ל.

בַּבְּסוֹךְ ויהי כי ישאלך צנך וגוי ענין הארצעה צנים היא ע"ד ונה שפרשנו צונו דאמר

דהע"ה ונגיד דצריז ליעקב חקיו ונושפטי לישראל לא עשה כן וגוי כי הענין הוא שהקצ"ה רולה לקרצ ישראל לעצודהו וחונן אותם דעה לפי יכלתו והאונתו לקדושה אונס צין צתורה וצין צעצודה אלל להעלות הקגוה כי חס כ"י קוקי שנתקשה צו ונותך כך נותן צו להצניזתו וכל זנו שאינו יכול להסיגו עונוק הלכה ונעלים ונונו הקוסיא לכך אמרו כי יפלא לאדם איזה קוסיא צלינודו ידע צאונו שרלון הסי"ת להיות יגע צעונוק הלכה כי לולי זאת לא היה נודע לו הקוסיא וכן צעצודת הסי"ת והוא ונה שאמר הכתיב חנוקי ירכיך כנו חללים ונעקה ידי אונן ואחז"ל ונה ירך צקהר אף דצרי תורה צקתר והנוסיילו הושל לאצן טוב אשר לא יצין צו כל אדם ונעלתו ויחפה אותו צזה צקר כל אדם ונחכוון ונעלתו צחיפתו נקצים והאיך חכם ונציט צנקצים קצו ורואה אצן הטוב קצו ונוי ששוא ונוסר הצנה לא יקשה צעניו הנקצים ואינו יואה רק ונעלות הנה צעליו וא"י צסם הר"י רנוז על זה

כי ר"ת חנוקי חקורי ונחקרה והכי קתני כי כשרלה התנא להעלים הדצר כתצו צפסיטוה והחכם נוצין הנקתר קצו וזהו שאמר ונגיד דצריז ליעקב כי ליעקב איס הפסוקי שאינו נסיג דצרים

(א) בחיובת כל: גיטין ה: ז"ק
 (ב) פנהדרין לד: ז: ז"ב קיד.
 גט. קידושין דף ה. א.
 (ג) טוטה מז, (ד) טוטה
 ג. א. (ה) חולין זכ. א.
 (ו) לעיל יא. א. (ז) ז"ק
 טה: א. (ח) לעיל י.
 (ט) ווע"ע חוס' ז"ב קיד.
 ד"ה אלל וד"ה וואן.
 (י) שמוח כח יב רכט,
 (כ) ולקמן כ: א.

(א) רש"י ד"ה אקרו קרן
כ"י קול השופר הס"ד
ואח"כ מה"ד קרן
אשכחון דאקרי דכתיב
וקרני ראס קרניו של כנור
שורו הס"ד: (ב) ד"ה
שור שהוא כפר ציוס כ"י
או עו כי יולד ופר אינו
נקרא:

גמ' שפיר קאמר ר"י.
כעין זה פסמים דף כח
ע"ג: שם ולא שנים
ושלשה שופרו'. עי'
קוטה דף י' ע"ג מד"ה
כתבה על שמי:

(א) וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה בֵּין
הַמִּבְדֵּה וּבֵין זֶאֱלָה הָדָם
עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:
וַיַּחֲצִילוּ הָעֵדָה אֶת
הָרֹצֵחַ מִיַּד זֶאֱלָה הָדָם
וַיַּחֲשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל
עֵיר מִקְלָמוֹ אֲשֶׁר נָם
שִׁמְהָ וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת
הַבֶּהֱן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מִשָּׁה
אֹתוֹ בְּשִׁמּוֹן הַקָּרֵשׁ:
(בַּמִּדְבָּר לֹה, כ"ה-כ"ז)

(ב) ויהי במשך בקרן
היביל משעבכם את
קול השופר ויניע כל
העם וירצוה גדולה
ועתה חזקה העיר
תחתיה ועלו העם איש
גגדו וישעו ה'.

(ג) בכור שורו דהר לו
קטני ראם קרניו בהם
קטנים וגם יהיו אפסי
ארצו והם רבבות
אפסים והם אפסי
מנשה ויהיה לו יין

(ד) ותחבט לוי משור
פר מקרן מנשה
ויהיה שם לו

(ד) וְקָם אֵת חֶלְקָת
 הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָתַן שָׁם
 אֲחִילָה מִדַּד בִּן תַּמֹּר
 אֲשֶׁר שָׁכַם בְּמֵאֵה
 קִשְׁטָה: (בְּרֵאשִׁית י"ג)
 (א) הַשְּׂבִיעִי לְאַמֵּר
 הֵנָּה אֲנִי מֵת בְּקִבְרִי
 אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן שְׁמֹה תִקְבְּרֵנִי
 וְעָתָה אֲפָלֵה נָא
 אֲבִי
 אֲשֶׁרָה אֵת לִי
 (בְּרֵאשִׁית י"ה)
 (ז) וְיָהּ נֹף מִשְׁשֵׁל
 בְּכָל הָאָרֶץ בִּן צִיֹּן
 וְכָל צִיֹּן קָרָתָהּ
 מִלֵּךְ רַב: (תַּחֲלִים מ"א)

הגירסא מאי שור פר שור
להלן (בסמוך): [ו] נדעל ו
ר' אלעזר: [ז] בכת"י נר
דברע"ב) ומהרש"א הגיה כ
יום תרועה): [ט] צ"ל חל
מנוח, וכ"ה בתוס' הראש
מהרש"א וע"ע בתי"ט

דדרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה. חייבה דפסקא
אלו הן הגולים (מכות 97 יב) נפקא ליה מקרא אחרינא
לסנהדרין שראו צדק שיהיה להם הנפש שאין הורגין אותו
על שיעמוד ב"ד⁷ חלמוד לומר עד עמודו לפני העדה למשפט

ועתה נעשו דיינין דברי
אומר כולן נעשין^ט
ה דיינין אפילו חימא
א קאמר רבי עקיבא
שות דרחמנא אמר
העדה וכיון דחזויהו
חזו ליה זכותא אבל
מודה: **מתני'** ככל
ישל פרה מפני שהוא
כל השופרות נקראו
דברי הורבא: **גמ'**

[illegible]

מבפנים והוא 'שופר'
רת מפני שהוא קרן
קרן אב"י אמר היינו
אומר רחמנא ולא שנים
פרה כיון דקאי גילדי
ש'שלשה שופרות והא
ממר חדא ועוד קאמר
'רחמנא' ולא 'שנים'
ש'שנים וזוהי דמ' וזוהי

כדדרשינן בסוטה (דף
מב.) כי עדת חנק גלמוד (לויב טו) :
חלונות

אמר ר"ע כשהלכתי
מבעלה ואמר ר"ע כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה
יתא מאה דנקי אמר רבי כשהלכתי לכרכי הים ^א היו
יתי לי אמר ר"ש בן לקיש כשהלכתי לתחום קן נשרייא
^א יפה גוף משוש כל הארץ ולתרנגול שכוי אמר רב
במוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה מי שת במוחות
וי איקלע להווא אתרא אתא גברא לקמיה אמר ליה
קבען

והעשה עד אן געשע ערליך דרין צדודה עמנו אלס אס אן מעדיקן פארס צפוי ונדאש
 געווען זיין פאקטעס וגו' ענדעס הכותב מנדב (צוועטס ב"ב) לפי אן זייער היינטיקן אמונה אן
 האלען פאר א טעדיש אן חסידן וויסן (אן אפערס ב"ב ב"ב) בייזשן. בעקטוס מאלעס אפאלין
 אן מפידי און ארן דאך רבד' מאלעס טיטל שטעלע לפנים צוקומעס מאלעס שטעלע כסס אן
 עקטורדע טעטיג אפערט רבד' אן כסס דאס וועלן אן וויקטאד אן אן. צומירדע. אפאלין געל' אן
 מער נאט (נדאליס) אן. ווידעס געל' אן. עשע מאלעס ר"ש צאטעלני ווי (ומתווען חסידן
 צוויי וועגן) באציאלט אן געל' אן. אפערט וועל' אן. עשע מאלעס (אן) אן יכרע אן ומעסל
 אפערט וועל' אן. אן געל' אן. אפערט וועל' אן. אן געל' אן. אפערט וועל' אן. אן געל' אן.
 קורטן כמרתס אן געל' אן. וועטעס מאלעס מאלעס שטעלע פאקטעס עקטורדעס (אן) וועטעס
 אן געל' אן. אן געל' אן. אן געל' אן. אן געל' אן. אן געל' אן. אן געל' אן. אן געל' אן.

מכת"י בגמ' בל יתגאה, וכ"ה במאירי (ועי' בירושלמי יומא פ"ז ה"ג), וכן העתיק בס' יום

מקצתן נעשו עדים. ויעלו שני חציהם דג' דיני נפשות עדות
ענין דכתיב (דברים ח) על פי שנים עדים יומת המה לא יומת וגו':
ומקצתן נעשו ריניים. אבל המעידים לא יעזו וידונו עמהם
דכרמי' להעיד איז ליה לרוב טרופן
ליה דנעשה דין וג' עדות מקצתן
גופה נמי לא אכשרנא במתני' להיח
העדים נעשים דיינים דלשן ק' למה
לי יוסיפ' מתחברים ויעלו שני יחיד
ואחר ק' יעזו הם עמו ויקדשו והכי
אמרין ליה צפוק שני דכחותו
(ד' חא): כוון' עדים הם. דלרש
לעיד: והצילו העדה. יספכו כמותו:
(א) כחותו חא: גיטין ה'
ב'ק' ז': כ"ב קר.
מסדרין לה: (ג) ונכחות
עג. קדושין ד' ה'.
(ד) טוה' מה' ז' (אבות
ג' א'). (חולין ג' א').
(י) עלול יא. (ו) ודק'
(ז) ליעל יא.
(ח) ויפס' חוס' כ"ב קר.
(ט) אל' דחיי' ואין.
(י) כחות חא: רבנן.
(כ) ולקמן כו':

הנהגות הב"ח

הוא אפרו ור' עקיבא
השופרות כשרים חזין
קרן אמר רבי יוס' והשן
קרן שנאמר (במשנ')
שפי' קאמר רבי יוסי
אקרו שופר ואקרו קרן
לא אקרי דכתיב (בכ
ראם קרניו ור' יוס' א
שופר דכתיב (ו ותישב
למה פר ואם פר
שור (פ משופר ורב
רב מחיה מאי אשור

וְשָׁרָן בְּכַנְנֵי זֶהָ לִפְנֵי
לִפִּי שְׁאֵין קָמִיגֹר גִּי
אִיכָא דָם פֶּר הוּוּ
וְהָא אִיכָא אַרְוֹן וְכַפְּרֵי
יִקְרִיב קָאמִרִינֵן וְהָא אִי
בִלִּי יִתְנָהָא קָא אַמְרִינֵי
מִבְחוּיִן מִכְּפִישָׁא קָא אִי
בִלִּי כִיּוֹן דְּלִצְרוּן הוּוּ
מִפְּנֵי שְׁהוּוּ דָרָן קָאמְרוּ
דָּאִין קָמִיגֹר נְעֻשָׁה סִי
קוֹר וְרִי וְיֹסִי אִמֵּר לָךְ
נְעֻשָׁה סִיגֹר הִנֵּי מִיּוּ
מִבְחוּיִן הוּוּ וְדָקָא אִי
כָּל הַשּׁוּפְרוֹת נִמִּי אִקְרִי
טַעמִייהוּ דְּרַבְּנֵן שׁוּפֶרֶס
וְשִׁלְשָׁה שׁוּפְרוֹת וְהָא
גִּילְדִי מִיתְּחִיזוּ בִּשְׁנֵים
תָּנָא מִפְּנֵי שְׁהוּוּ קָרִן
חָדָא דְּשׁוּפֶרֶס אַחַד אִי
אִימָרְהֵן וְיִתְחִיזוּ אִימָרְהֵן

יֹסִי אָמַר לָךְ דְּקָאמַרְתָּ שׁוֹפֵר אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא כִּיּוֹן דְּמַחֲבֵרֵי אַהֲרֵרִי חֵד הוּא דְּקָאמַרְתָּ מִפְּנֵי שְׁהוּא אֶקְרָא קֶרֶן מֵאֵי מִשְׁמַע דִּהְיֵי יוֹבְלָא לִישְׁנָא דְּדַכְרָא עֲקֵיבָא כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְעַרְבֵיָא הִיּוּ קוֹרִין לְדַכְרָא יוֹבְלָא לְגַלְיָא הִיּוּ קוֹרִין לְנֶדָה גְּלֻמּוּדָה ^א מֵאֵי גְלֻמּוּדָה גְּמוּלָה דִּי קִשְׁיֻטָּה לְמֵאֵי נִפְקָא מִינֵה לְפִרְוֵשִׁי ^ב מֵאֵה קִשְׁיֻטָּה דִּיאָוֹר קוֹרִין לְמַכִּירָה כִּירָה לְמֵאֵי נִפְקָא מִינֵה לְפִרְוֵשִׁי ^ג ^א אִשְׁרֵי מִי הִיּוּ קוֹרִין לְכֹלְהָ נִינְפִי וְלַתְרַנְגּוּל שְׂכּוּי לְכֹלְהָ נִינְפִי מֵאֵי מִי יְהוּדָה אָמַר רַב וְאִיבָעִיתַי אִימָא ^ד רִיב"ל מֵאֵי קֶרָא ^ה מִי שְׁכּוּי לְכֹלְהָ אֵלּוּ כְּלִיתָ ^ו אוּ מִי נִתְּן לְשְׂכּוּי בֵּינָה זֶה תְּרַנְגּוּל

[illegible]

תוסף נאסר סמיכה בנשים ואי קשיא לי לפי דאי לאו נוסוס
 ב"ת מ"ט דמיד אין נשים סומכות א"כ מסוגיא דהכא נמי
 הו"מ להקשות אלא ע"כ דהמדרש"א נחבין למ"ט המוס' דאסור
 משום דמחזי כעבודה בקדשים והוי כמו שבות דהכא. ובסוגיא
 הקשה לפי רש"י דהא לעיל (כ"ח:) מסקין לעצור ב"ת שלא
 בזמנו בעי כוונה כמ"ט המוס' בעירובין דמ"ט לא מיהו חכמים
 בהילכי המלכה שהיתה יושבת בסוכה ע"ט. ולק"מ דהא דייק
 הגמ' הא נשים מעבדין היינו דומיא דמיוקות כשמכונין לשם
 מזה או מעבדין וכן בסמיכה בודאי מכונין לשם מזה דאי
 לא"ה למה סומכין וכו"כ המדרש"א בעירובין דהא דמיכל בת
 כושי שהיתה מנחת תפלן ע"ט. ומה שהקשה טור הסוגיא מהא
 דאי בחולין דת"ש דוחה יו"ט בספק ע"ט. אי מה קשיא לי
 דודאי מודה רש"י דשבות נמי איכא בתקיעת שופר. מיהו למ"ט
 לעיל אכתי קשה דאי מה מיימי הגמ' מהא דנשים סומכות
 דלמא הכא דאיכא שבות לכו"ט מעבדין ול"ט:

בתוס' ד"ה הא אומר ר"ת כו' מיכל בת שאלו היתה מנחה
 תפלן כו' לכאורה י"ל דבהא איכא איסור לאו דלא יהי'
 כלי נבר כו'. ובמ"א כתבתי מזה ואח"כ מלאתי בתרגום יונתן
 דמפרש דכלי נבר קאי על ז'ית ותפלן ומה"ט ה' נראה יומר
 דהא דמיכל אחי כמ"ד תפלן לא הוי מ"ט שה"ז ולכך אין זו
 משום כלי נבר. אך בעירובין משמע דלא ס"ל כפי' התי' הנ"ל
 וא"כ קשה מה איסור איכא בהא. אולם י"ל כמ"ט רש"י כאן
 דאיכא ב"ת לנשים במ"ט שה"ז או כמ"ט המוס' שם בעירובין
 משום דתפלן לריבין גוף נקי, ובעלי' לרגל כ' המוס' שם דאיכא
 איסור ראיית פנים בעורה שלא לצורך משום דבעורת נשים אין
 יולאין מלות ראי' דלריך ליראות במחנה שכינה ועורת נשים
 מחנה לוי' היא כמ"ט הרע"ב בכלים (פ"א מ"ח) ואולי בשיטת
 רש"י בקידושין (כ"ב:) דאשה אסורה לכו"ט בעורה ע"ט:

בא"ד ומשום דמברך ברכה שא"ל כו' ס' קרא אמת וי"ב
 כו' קשה מה ראי' מהתם דיל' משום דהוי ס' דאורייתא
 דאורייתא ולכך בעי ברכוי. וז"ל דס"ל דהא דסד"א בעי ברכוי
 [לדעת הראב"ד (פ"א מה' מילה ה"ו) וחכמי לוגיל שהביא הכ"מ
 שם] היינו משום דברכה שא"ל לא הוי אלא איסור דרבנן אבל
 אי הוי מה"ט לא הוי לן לברך מספק [ואפשר דמשי"ה ס"ל
 להרמב"ם שם בה' מילה דאי' לברך מספק משום דס"ל דברכה
 שא"ל אסור מה"ט כמ"ט המג"א (ס"ו רמ"ז סק"ו) בשמו ע"ט].
 אבל ל"ט מיל' הא דכיון דסד"א לחומרא הוי עכ"פ כמלוא דרבנן
 דלכו"ט עכ"פ מדרבנן לחומרא ושי"ך שפיר ברכה. ואפשר
 כוונת המוס' היא דאי' ה' די להזכיר י"מ בלי ברכה
 דמה"ט בני בזכירת י"מ בלא ברכה:

בא"ד ומיהו י"ל דרשות יכול להו"א בר חיובא דרבנן כמו
 קטן דמברך לאביו כו' ומוזיא אחרים י"ח במגילה
 לרי' כו' אבל יש לדקדק כו' וכן כ' המוס' בעירובין (ל"ו:) וכבר
 כתבתי שם דמאוד יש לתמוה בזה. חדא מ"ט דרשות מוזיא
 חיובא דרבנן הא מפורש שם בברכות טעמא דקטן מברך לאביו
 משום דאחי דרבנן ומפיק דרבנן הואיל דהגיע לחינוך ובמגילה
 האריכו המוס' ומסקי דגם בהגיע לחינוך פליגי דלח"ק
 תרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן עכ"פ מה ראי' איכא
 דרשות מוזיא. שנית מ"ט אבל יש לדקדק מפרשית שמע
 תמוה דהא גם פ"ט דרבנן הוא אי' י"ל ג"כ כג"ל משום
 דרשות מוזיא דרבנן. אך י"ל כיון דמפורש שם במשנה דקטן אינו
 פורס על שמע אי' רשות לא מפיק. איברא דהמוס' במגילה שם
 כ' דגם לרי' קטן שהגיע לחינוך אינו פורס ע"ט כיון דהוי תרי
 דרבנן ע"ט. ולכן שפיר קשיא להו למה סומא מפיק [ולא ס"ל
 לחלק כמ"ט המוס' במגילה (י"ט:) דסומא עדיף מקטן משום
 שכבר נתחייב]. אבל אי' גם בראי' ראשונה שהביאו מפסחים
 סגי ולמה כתבו אבל יש לדקדק ולע"ג, גם קשה לי מ"ט
 המוס' לעיל להוכיח מדלל דייק הגמ' בפסחים על גוף הברכה
 שם

מעבדין מיירי כשהם כבר בקיין דס"ל לגמ' דבשבת ית
 לאסור כשנבדלין ול"ט בזה:

בגמ' מ"ט כו' וי"ט עשה ול"ט כו' בטו"א הביא בשם ר"ת
 דשופר דהוי עשה דרבים אי לאו דיו"ט הוי עשה ול"ט
 ה' נדחה דה"ז ללא הוי בעידנא. ולע"ד דאין כוונת הר"ת
 דלעולם שופר נקרא עשה דרבים רק אם אין שופר ורבים לריבים
 לו הוי עשה דרבים אבל אם אינו אלא לצורך יחיד שפיר נדחה גם
 מפני ל"ט גרידא מטעם דאינו בעידנא. ובהו מיושב מה שהקשה
 בטו"א דאי' תקשה מתני' דהכא למ"ד דיו"ט אינו אלא ל"ט
 גרידא ולהג"ל י"ל דהאי מ"ד מפרש המשנה בשופר דיחיד ולקושטא
 דמילתא אמרו בגמ' הטעם דעשה ול"ט דאפי' לצורך רבים לא
 ידחה לדין. ועי' במג"א (ס' תמ"ו) מ"ט בשם השל"ה דבשופר
 משום דאינו בעידנא מהאי טעמא אינו דוחה אפי' שבות
 משאי' בביעור חמץ ע"ט שהקשה עליו מסוגיא דהכא. אבל
 דבריו אינם מוכרחים דשפיר י"ל דהר"ויהו בעינן דעיקר הטעם
 משום דלא הוי בעידנא ומ"מ אי הוי ל"ט גרידא אחי עשה
 דרבים ודוחה ל"ט דיו"ט כבשרת הר"ת ז"ל. ובחי' הרע"ב"א
 כאן מביא ג"כ דיעה זו דהיכא דהוי בעידנא מ"ט דאורייתא
 דוחה שבות אך הוא מולק ע"ז ומביא ראי' ברורה מכיון דהס'
 דאפי' דבעידנא דחופר מכסה מ"מ אינו דוחה ע"ט:

דף יג בגמ' מי רגלים אסור מפני הכבוד וקשה דהא בקטורת
 אחרין הטעם שאין מכניסין מ"ר בעורה מפני

הכבוד משמע דוקא בעורה אבל בכל מזה שרי. וה' נראה
 לפרש גם שם שאין מכניסין לעורה דבר שה' זו מי רגלים ולכן
 אפי' אם ה' נעשה הקטורת בחוץ לא הוי נותנין זו מ"ר כדי
 שלא להכניס אחר' בעורה דבר שהיו זו מ"ר וא"כ י"ל
 דשופר נמי כיון דלזכרון קאמי כלפנים דמי לכן אסור. אך
 בכריתות (ו'). דייק הגמ' מהא דאין מכניסין מ"ר בעורה דאין
 עושין הקטורת אלא בפנים וא"כ מוכח דבחון רשאין ליתן מ"ר אפי'
 אי סופו להכניסו בפנים. ובאמת כן נראה דהא עורות דספרים
 ומ"מ מעבדין העור במימות סרוחין ומ"מ שרי אחר' לכתוב
 עליהם וא"כ קשה הכא ואפשר דה"ז דוקא ברה' ענמו אין
 נותנין לתוכו מ"ר אבל קודם ר"ה שפיר שרי. שוב ראיתי בתוס'
 שם בכריתות כ' דליד בעורה דה"ה בשופר אסורין ע"ט ול"ט:
שם בגמ' ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך פי' רש"י דבזה אפי'
 לכתחילה ובלא הגיע לחינוך לכתחילה לא. מיהו אפשר
 דדוקא בשבת אסור בקטן שלא הגיע לחינוך אבל ביו"ט לעולם אפי'
 לכתחילה וכ"מ קת' ברי"ף ורא"ש. אך קשה ע"ז מבריייתא דלעיל
 אין מעבדין נשים ביו"ט ומשמע לכתחילה לא משום דהוי כלא
 הגיע לחינוך. מיהו אפשר דכיון דנשים בר חיובא כינהו למלאכת
 יו"ט החמירו לאסור לכתחילה אפי' ביו"ט ואפי' דלעיל תני גם
 פיעוקות י"ל דנקט אין מעבדין משום נשים ול"ט. וכמו כן בשיטת
 המוס' לפי גירסא דידן ל"ט בדין זה דאם הגיע לחינוך אסור
 לכתחילה. אי דוקא בשבת הוא ולעיל רק בנשים דבני חיובא
 כינהו ספי מקטן שהגיע לחינוך לכך אפי' ביו"ט לכתחילה לא
 או דאפי' ביו"ט אסור לכתחילה בהגיע לחינוך:

ברש"י ד"ה הא נשים מעבדין פי' משום כל תוסף.
 והמהרש"א הקשה עליו דאין סברא שיהי' בזה ב"ת
 רק משום שבות ע"ט. ובדאי מסברא יפה כתב אך י"ל דהכרית
 רש"י לפרש כן דאי משום שבות מה ראי' מיידי' הגמ' מנשים
 סומכות רשות דלמא שאני התם דליכא שבות [כיון שאין סומכון
 כאנשים אלא בהקפת ידים כדאי' בחגיגה (ט"ז:) ע"ט]. והגם
 דהמוס' בעירובין (לו.) כתבו דגם התם איכא קלת איסור משום
 דמחזי כעבודה בקדשים מ"מ מני' לדמות הני איסורים לכן
 פירש'י דמאן דאוסר נשים לשמוך הוא משום כל תוסף ובאמת
 בעירובין ביאר רש"י ז"ל דלאו ב"ת גמור הוא אלא דנראה
 כב"ת ע"ט והנה בס' פי' תמה על המדרש"א שנעלם ממנו הגמ'
 דעירובין ע"ט אבל באמת ליכא הוכחה שם בעירובין דמשום כל

כולל כל השנה כמו שהראש כולל כל הגוף. וכמו שיש ג' רגלים בשנה חג המצות יציאת מצרים. אחר כך קבלת התורה. אחר כך גמר התיקון בסוכות זמן שמחתינו. והוא תהלוכות כל העולם. שמקורם היה ב' אלפים תהו¹⁰. אחר כך זכו בני ישראל לב' אלפים תורה. ואחר כך ב' אלפים ימות המשיח. וכל זה מתחדש בכל שנה. וכל זה מתחדש גם כן ביום ראש השנה מתחלה בבסכה וצריכין לעורר על ידי תקיעת שופר זכות התורה. ובסוף היום אכלו משמנים חרות ה' היא מעוזכם (נחמיה ח, י):

[תרנ"א]

זכרנו לחיים וכתבנו בספר החיים¹. כי הנה ראש השנה בחינת יראה. אבל צריכין לראות שלא להיות יראה רק מעונש. אך יראה ה' לחיים (משלי יט, כג). פירוש שיהיה עיקר היראה שלא יהיו נדחין מעץ החיים שהיא התורה². ועל זה עיקר הבקשה להיות נדבקים בתורה. ונקרא ספר החיים שיהיה החיים מבורר בלי פסולת:

בפסוק (תהלים פא, ד) תקעו כו' בבסכה ליום חגיגו. כי הנה בכל שלש רגלים יש מצות ראייה במקדש³. ובראש השנה הוא ראייה מרחוק. שעל ידי השופר אמרו חז"ל⁴ כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי. ולכן רמזו שבראש השנה הוא בחינת (ירמיהו לא, ג) מרחוק ה' נראה לי. ולכן ראייה זו הוא בבחינת עקידת יצחק. כמו שכתוב (בראשית כב, יד) היום בהר ה' יראה. רמז לזכות לראייה מרחוק. ולכן אפילו בזמן הזה שאין לנו בית

בפסוק (דברים לב, ז) זכור ימות עולם. שמעתי מפי מו"ז ז"ל⁵ כי בכל שנה יורד בינה ודעת. ועל זה נאמר (שם) בינו שנות דור ודור. ויתכן לפרש זכור ימות עולם על ימי המעשה שבכל שבת מתחדשין ימי המעשה שלהבא. וכמו שכתוב (שמות כ, ח) זכור את יום השבת. וזהו זכור ימות עולם. ביני⁶ הוא ראש השנה ועשרת ימי תשובה שבהם מתחדשין ימי השנה. ונראה שהשבת הוא בבחינת צדיקים. ועשרת ימי תשובה בחינת בעלי תשובה. דכתיב (בראשית א, לא) וירא אלקים את כל אשר עשה כו'. וזה היה בערב שבת כששב אדם הראשון⁷. ויתכן לפרש כל אשר עשה לרבות עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות⁸. ונראה שהמה תיקונים גם על אחר החטא. שמכל אלה הדברים נשאר רמז גם אחר החטא. ואילו של אברהם יוכיח. וכמו שיש בזמן עשרת ימי תשובה כמו כן יש בעולם עשרה דברים. ובאמת בנין העולם בז' ימים. וההנהגה בעשרת ימי תשובה היא למעלה מהנהגת הטבע מג' ראשים על ז' הימים. ובערב שבת בין השמשות על ידי התשובה שעשה אדם הראשון ניתקן הדרך של בעלי תשובה בתוספות מעלה בבחינת עשרה וכדאיתא בזוהר הקדוש⁹ כי בעלי תשובה מתקנין ברגעא חדא ע"ש בפרשת וירא. לכן בשעה אחת ניתקן אלה העשרה. אשר הם יותר ממה שניתקן בכל ימי המעשה. וכמו כן לעולם באלה העשרה ימים יכולין לתקן יותר מבכל ימות השנה. ויום ראש השנה

¹⁰ סנהדרין צו ע"א.

¹ הוספה לתפילת העמידה לימים נוראים.

² "ואין עץ חיים אלא תורה, שנאמר: 'עץ חיים היא למחויקים בה'..." (ברכות לב ע"ב).

³ עין שמות כג, יז; לך, כג.

⁴ "שופר נמי מבחורין כיון דלזכרון הוא – כפנים דמי" (ר"ה בר ע"א).

⁵ חידושי הרי"ם, האזינו ד"ה 'בינו שנות', עין שנת תרמ"ט הערה 22.

⁶ אולי צ"ל 'בינו'.

⁷ פסיקתא רבתי מו, ד"ה 'זה היום'; פסיקתא דרב כהנא כד, ד"ה 'מה כתיב'; פרקי דר"א, יט.

⁸ אבות פ"ה מ"ו, ע"ש.

⁹ "... אלא בגין לאודעא דאפי' בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא לא אשתני דהא יתיב בדינא על דא וברחמי על דא וכלא ברגעא חדא ובשעתא חדא..." (זוהר ח"א, קה ע"ב, ע"ש).

וכמו כן בני ישראל שמבקשין תן פחדך על כל מעשיך. וז"ל כי ענין מתפלל בעד חבירו כו'. הוא כשחושש שנענש חבירו על ידו. כמו שהיה באברהם שנענש אבימלך על ידו. אבל בלאו הכי למה יתפלל בעד חבירו קודם כיון שצריך לאותו דבר. וכזה הוא בדברינו הנ"ל שבני ישראל חוששין שעל ידיהם נדחו האומות ומתפללין עליהם והם נענין תחלה. וזה שאמרו ז"ל¹¹ אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם. על ידי שמתפללין בלב שלם שיחול מלכותו יתברך על כל. זוכין אנו תחלה במלכות שמים:

ימי ראש השנה [תרנ"ב]

בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים.¹ אמר אמו² ז"ל³ כי נקודה הפנימית אות ברית קודש יש לה חירות מערלה אשר סובבת אותה. ונראה כי הענין הוא כמו שהקב"ה מגלה השגחתו יתברך בזה היום שכל באי העולם עוברין לפניו.⁴ כמו כן בנפש האדם מתגלה הארת הנשמה. ואמרו חז"ל⁵ הנשמה נדמית להקב"ה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים כו' מה הקב"ה זן עולם כולו כן הנשמה זנה הגוף. ובילקוט⁶ גורס הקב"ה דן העולם והנשמה הגוף. לכן בימים האלו כמו שהקב"ה דן העולם. כך צריך כל בעל נפש להשגיח ולדון את הגוף ביותר מכל ימי השנה. בפרט בני ישראל שיש להם חלק אלקות כמו שכתוב (שמות כ, ב) אנכי ה' אלקיך. לכן כפי מה שנעשה למעלה מתעורר בנפש איש הישראלי. ועל זה כתיב (במדבר כג, כא) ותרועת מלך בו כי מרגישין ודבקיין ברצון עליון אשר מתגלה

המקדש ובכל רגל נחסר לנו מצות הראיה ועתה בחג של ראש השנה יש לנו גם עתה בחינת כלפנים דמי:

מצות שופר. כי הקול קול יעקב (בראשית כז, כב). התורה שהוא ירושה לנו.⁵ אבל על ידי החטאים נתקלקל ונתעקם הקול. ועל ידי תשובה יכולין לעורר הקול פנימי שנמצא בנפשות בני ישראל. וזה שכתוב⁶ כל הקולות כשרין בשופר שעל ידי התשובה מתכשרין כל הקולות וחוזרין להיות קול פשוט ישר. וזהו הרמז⁷ פשוטה לפניה ולאחריה ובאמצע שברים תרועה שאינו קול ישר. כי ראשיתן ואחריתן של בני ישראל הוא טוב. ובקבלת התורה זכו בני ישראל לקול ישר ושלם. ולעתיד גם כן טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז, ח). והזמן שבנתיים. אף על פי שחטאנו. על ידי תשובה מתקנים החטאים ומתבטל קול נשבר שבאמצע לקול פשוט שלפניה ואחריה. והרמז⁸ איסורא ברובא בטל. וזהו התרועה שמתבטלת אל קול פשוט כנ"ל. והזכותים שיש לבני ישראל מרובין על החטאים וחד בתרי בטל כנ"ל:

בנוסח התפלה תן פחדך הוא בירור מלכותו יתברך על כל העולם. ותן כבוד מיוחד רק לבני ישראל שהוא דרך התורה אין כבוד אלא תורה.⁹ ועתה בעונותינו הרבים בגוים אין תורה (איכה ב, ט) צריכין מקודם לבקש על תיקון מלכות שמים. ויקוים בנו כמו שכתבו חז"ל¹⁰ המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה דכתיב (בראשית כ, יז) ויתפלל אברהם כו' וה'פקד את שרה כו' (שם כא, א).

² עיין חידושי הרי"ם, ראש השנה ד"ה 'איתא בראש השנה'.

³ ר"ה פ"א מ"ב, עיין שנת תרמ"א הערה 7.

⁴ "הני חמשה 'ברכי נפשי' כנגד מי אמרן דוד? לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה... מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף... מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים" (ברכות י ע"א).

⁵ עיין ילקוט ש"ח"א, תתנז, ואולי היתה לרבינו גרסה אחרת בילקוט ש.

⁵ "תורה צוה לנו משה, מורשה קהילת יעקב" – מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית" (סנהדרין צא ע"ב).

⁶ ר"ה כו ע"ב.

⁷ עפ"י ר"ה לג ע"ב.

⁸ עיין זבחים עב ע"א; חולין צח ע"ב.

⁹ אבות פ"ו מ"ג.

¹⁰ ב"ק צב ע"א.

¹¹ ר"ה לד ע"ב.

¹ ר"ה י ע"ב.

(א) (ר"ה כהן: 3) מנחות
ל: (2) ומס' קרי: כריכות
(ג) (7) מנחות יב: שבתות
ד. לו. סוכה ה. ע"ז נא:
וזמית קרי. מנחות נא:
(ה) ויחל פל. מנחות לו:
(ו) מנחות לו: (ז) ונחמס
(יט.) (8) סוכה דף כו.
(ט) שבת דף קפ"ב:
(י) מביא לאבא ב"ר אבהו:
(יא) סוכה דף כו.
(ל) (מנחות מד: 1) (מ) ע"ז
ירושלמי ברכות פ"ב ה"ה
(ט) שבת מט.
(ס) חגיגה טז: (ט) לעיל מ"ד:
(ס) ר"ה לג: (8) שבת
כא ע"א.

הנהגות הב"ח

(6) נבי ודילמא סברה
ליה לילה: (3) רש"י
ד"ה ויחמס חילקו אי
סברל לן אי שמעין
ללילי עמלמ: (א) ד"ה
מחמסמ וכו' דקא
מפליג: (ד) ד"ה שבת
נמי וכו' דמהוהא קרא:
(ס) תוב ד"ה מיל וכו'
ובין לל מבינה לא
עברה וכו': (1) ב"מ
דעמלמ למ"ד דלות ליה
רשות משום:

ליקוטי רש"י

הירשן בשמיני בסוכה.
שלא לטוס מזה. ויזהר
שהיו חוסף על מילה
ועבר משום כל חוסף
(דף כהן: מחמסמ).
דבר מזה הוא כמו
מחמסמ עליו מ"ד (דף
סג.) [מפליג סג:] השמר
דלא יאז השמר
דעשה עשה. השמר
דלמדי מפליג דמקרא
המנהל לא תפסח היו לאו
גמול לנקות כנו (דברים
כד) השמר נגע נפח
דמשמע שלא יקור הכהן
וכן (שמות לד) השמר
כן מכות כרית וגו' אבל
השמר דעשה כנו הוא
דמשמע (שמות) לפנות
תפילין עשה הוא (מנחות
לז).

הנהגות וצינונים

[א] יש להוסיף איא
שבת לאו זמן תפילין
(דפוס) ונשבעתו
ויריביתא (שבתגה)
[ב] בדפוס ויריביתא רפח
"ומאן תנא דשבעת ליה
דאמר שבת זמן
תפילין" וכו' ברש"י
וצ"ל הפסד הנקדה אחר
תפילין לר"ד (דק"ס):
[ג] בדפוס ויריביתא
רפח "לא נאמר רשות:
וכמו כהן" רשות:
[ד] ויאשורו של יונה
היתה עולה לגלגל ולא
מיוחו בה חכמים ליתא
בכחה כתי' ולפי' אפשר
דלא ידע האי אמונה
דקיימתי להא ברייתא
ספיה ברייתא ובכ"מ
התוס' בב"מ ד' ע"ב ד"ה
לעין. ולפי' הדפוס יש
לעין דקארי לה מאי
קארי לה ומאי סלקא
דעתיה (דק"ס). אכנס
בשאר כתי' הוא כתי'
הדפוס. וכ"כ מושיע:
[ה] בדפוס שאלתיק
שרי ל': [ו] בדפוס
שאלתיק דתקין: [ז] ש
להוסיף ופסוקי עזרי
ישים (בארות) תוס'
הרש"י:

ואיבעית אימא. לענין לללח כולי עמלא לא פליגי דדי מונחיה
נפיק אע"ג דלא חיוסין ולענין כל חוסף פליגי לח"ק כי היכי
לענין נפיק נפיק לענין כל חוסף נמי עבר ולרצן גמלא ח' לא
מיוסין למלוה לא עבר: ואיבעית אימא אי בביא ד' (3) דלכ"ע שבת

ואיבעית אימא דכ"ע לצאת לא בעי כוונה
והבא לעבור משום כל חוסף קמפולגי
דחנא קמא סבר לעבור משום כל חוסף לא
בעי כוונה ורבין גמלא סבר לעבור משום
כל חוסף בעי כוונה ואיבעית אימא אי
דסבירא לן דרשבה זמן תפילין דכ"ע לא
לעבור בעי כוונה ולא לצאת בעי כוונה⁶ והבא
בלעבור שלא בזמנו קמפולגי תנא קמא סבר
לא בעי כוונה ורבין גמלא סבר לעבור שלא
בזמנו בעי כוונה אי הכי לרבי מאיר וזו
אחד נמי לא ועוד⁶ הישן בשמיני בסוכה
ילקח אלא מחמסמ כדשנינן מעיקרא ומאן
שמעת ליה שבת זמן תפילין ר' עקיבא
דחנא⁸ ושמרת את החקה הזאת למעודה
מימים ימימה⁹ ימים ולא לילות מימים¹⁰ ולא
כל ימים פרט לשבתות וימים טובים דברי
רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר לא נאמר¹¹
חוקה זו אלא לענין פסח בלבד ואלא הא
דחנא¹² הפסח¹³ והמילה מצות עשה לימא דלא
כרבי עקיבא דאי ר"ע כיון דמוקי לה בפסח
לאו נמי איבא כדברי אבין א"ר אילעאי
דאמר רבי אבין אומר רבי אילעאי כל במקום
שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה
אפילו תימא רבי עקיבא¹⁴ השמר דלאו לאו
השמר דעשה עשה וסבר רבי עקיבא שבת
זמן תפילין הוא והתניא¹⁵ ר"ע אומר יכול
יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים ת"ל
ויהי לך לאות על ירך מי שצריכין אות יצאו
אלו שהן גופן אות אלא האי תנא הוא
דבני רבי נתן וינתן הקימוני אומר אין מניחין
תפילין בלילה מדיליה דחנא קמא אלא תפילין
שבת נמי זמן תפילין (6) דילמא ס"ל ליה
וזמן תפילין הוא שבת לאו זמן תפילין הוא
דחנא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר¹⁶ "לילה
וזמן תפילין הוא שבת לאו זמן תפילין הוא
אלא האי תנא הוא דחנא מיכל בת כרשי
היתה מנחת תפילין "ולא מיוחו בה חכמים
ואשורו של יונה היתה עולה לגלגל
ולא מיוחו בה חכמים¹⁷ מדרא מיוחו בה
חכמים אלמא קסברי מצות עשה שלא
הזמן גרמא היא ודילמא סבר לה
כרבי

ימים וכו' פרט לשבתות וימים. נראה דלדבר' דלחל על ידך
דבסמך קא סמך ולכאורה אין להניח תפילין במו"מ
שא"כ אות דאסור במלכה דבר שמינו אבד ועוד דחייב צרכיה
חמך וכן פסקין הצלכות גדולות אבל

צירושלמי (פרק אלו מגנחין דף לה)
משמע דלרצן דלמדי גרסא דלמדי הוא גרסא
דלדד תפילין אחת לקמיה דרצן תנאל
שדריה לקמיה דרצן בר בר חנה
אמר ליה לספרא זיל הד ליה תפילין
ואת כחוד לך דחנא כחוד אבד
תפילין לעלמא אחת לקמיה דרצן דלמדי
זיל כחוד ליה להדיא מתני' פליגי
עליה דרצן כחוד אבד תפילין לעלמא
אבד לחמיה לא רב פתר ליה להניח
פירוש מעמיד המנחה שרפה להניח
לחמך המועד אבל לרצן המועד יכול
לכחוד אף לחמיה וכן עמל דבר
עוד מביאין רמיה מספיק דעלה
(דף טו.) גבי משלחן תפילין:

ושמרת את החוקה הזאת.
מאן אור"מ דלפי
כני מערבא¹⁸ דהוה מצרכין כשהיו
חולצין תפילין לשמור חוקין היינו דוקא
כשחולצין סמך לחמיה משום דלילה
לאו זמן תפילין הוא דלמדי כחוד
חוקה מיוחו לא ק"ל הכי ואין צריך
לנצך אפי' חולצין משום דלילה דק"ל
כר' עקיבא דלמדי לא נאמר חוקה
זו אלא לענין פסח בלבד וזהו הקומץ
רצן (מנחות דף לז:) פסקין דלילה זמן
ואפי' לא נאמר חוקה לעבור
אלא מחמסמ ונחמ"ד דלא כר'
מאיר. מאן תנא הוא
דסבר שבת זמן תפילין
הוא ר' עקיבא הוא דתניא
שמרת כר' ע"ז אלא לפסח
בלבד אבל תפילין אלו
בשבתות וימים טובים. ואקשינן
אלא הוא דחנא כדכרית
פ"א הפסח והמילה מצות
עשה הן דלא כחכ' כתי'
לאו כיון דאוקמה לפרשה
זו בפסח דכתיב בה
ושמרת שמירתה זו לאו היא
כר' אבין א"ר אילעאי חנא
גם בפסח יש בו לאו.
ופריקין ר' עקיבא סבר
שמירה דלאו היא לאו
היא שמירה דעשה הוא.
וסבר ר"ע שבת זמן תפילין
והתניא כר' התבאר כי ר'
עקיבא סבר שבת לאו זמן
תפילין היא דשבת גופה
אות היא. אבל לילה זמן
תפילין היא מדרקא
פירשה זו כולה בפסח
נאמרה. ואיתן למשום
ד"ה נתן הוא דסבר שבת
זמן תפילין הוא מדרקא
היה נעור בלילה רצה
חולץ רצה מניח ש"מ
ללילה זמן תפילין הוא
סבירא ליה. ורש"י לא
דוקא אלא הוא תנא הוא
דחנא מיכל בת ששול
היתה מנחת תפילין בלילה
ולא מיוחו בה חכמים לאו
משום דסבר תפילין מצות
עשה אלא חמך גרמא היא
כדלמך ונכנס בכל יום ואפי'
בשבתות וימים טובים
מיוחו בה חכמים ש"מ
ללילה זמן תפילין היא
לח. ורש"י ודלמך חכמים
סבירא להו דנחת תפילין
בכשים רשות כדאמרינן
נשים

עין משפט
גד מצורה

ה א מ"י פ"ד מהל'
תפילין להל' י סמך
עש ככ טו"ש ח"א ח' ל
ספיק:
ז ב מ"י וסמך טס טור
ש"ע ח"א ח' לא ספיק
ח:
ז ב מ"י פ"ד מהל' קרבן
פסח הלכה א סמך עשין
רנב:
ח ד מ"י פ"א מהלכות
מילה הלכה א סמך עשין
כח טו"ש ח"א ח' י קס:
ז ב מ"י טו"ש ח"א ח' לא
ספיק ד טב"ח:

רבינו חננאל

איבא דאמר ב"ע
[לצאת] לא בעי כוונה
ובלעבור משום כל חוסף
פליגי ח"ק סבר לעבור
משום כל חוסף לא בעי
כוונה ורבי מאיר עובר
עד שיחמסמ לעבור
ואיבעית אימא אי סבירא
לך דשבת לאו זמן תפילין.
(ספרי אורן זמן תפילין
היא) לא לצאת ולא לעבור
(ולא) בעי כוונה (הבא
בלעבור שלא בזמנו
פליגי. אי הכי לר' מאיר
דאמר שבת לאו זמן
תפילין היא לא לצאת
ולא לעבור ולא בעי כוונה
אלא אפי' שאינו מתכוין
לא לצאת ולא לעבור חייב
אפי' וזו אחי אסור. וכן
הישן בשמיני בסוכה וילקח
שעורו על סוכותו חייב
שבעת ימים הוא ישיב ח'
הוסף על י' מימי שבתיה
ואפי' שלא נאמר לעבור
אלא מחמסמ כדשנינן
מעיקרא ונחמ"ד דלא כר'
מאיר. מאן תנא הוא
דסבר שבת זמן תפילין
הוא ר' עקיבא הוא דתניא
שמרת כר' ע"ז אלא לפסח
בלבד אבל תפילין אלו
בשבתות וימים טובים. ואקשינן
אלא הוא דחנא כדכרית
פ"א הפסח והמילה מצות
עשה הן דלא כחכ' כתי'
לאו כיון דאוקמה לפרשה
זו בפסח דכתיב בה
ושמרת שמירתה זו לאו היא
כר' אבין א"ר אילעאי חנא
גם בפסח יש בו לאו.
ופריקין ר' עקיבא סבר
שמירה דלאו היא לאו
היא שמירה דעשה הוא.
וסבר ר"ע שבת זמן תפילין
והתניא כר' התבאר כי ר'
עקיבא סבר שבת לאו זמן
תפילין היא דשבת גופה
אות היא. אבל לילה זמן
תפילין היא מדרקא
פירשה זו כולה בפסח
נאמרה. ואיתן למשום
ד"ה נתן הוא דסבר שבת
זמן תפילין הוא מדרקא
היה נעור בלילה רצה
חולץ רצה מניח ש"מ
ללילה זמן תפילין הוא
סבירא ליה. ורש"י לא
דוקא אלא הוא תנא הוא
דחנא מיכל בת ששול
היתה מנחת תפילין בלילה
ולא מיוחו בה חכמים לאו
משום דסבר תפילין מצות
עשה אלא חמך גרמא היא
כדלמך ונכנס בכל יום ואפי'
בשבתות וימים טובים
מיוחו בה חכמים ש"מ
ללילה זמן תפילין היא
לח. ורש"י ודלמך חכמים
סבירא להו דנחת תפילין
בכשים רשות כדאמרינן
נשים

השמר דעשה עשה.
ימתן לשבת כדקומץ
רצן (מנחות דף לז:) השמר דעשה
נמי לאו הוא ולהכי הניחת תפילין
אחר שקיעת החמה עובר שלא
מורה הוא שסא לא היום ציוס צללו
לוקח לענין הניחת היום השמר
דעשה עשה הוא כמו לענין עשית
פסח דלמך ככל דהוי עשה משום
דהוי קוס עשה ודוקא לענין הנחת
תפילין בלילה קאמר ר' יוסן דלאו
הוא דהוי כמו השמר בנגע הצרעת
דחשיז ליה לאו צפ' אס לא הוצא
(שם דף קנב:) אע"ג דכתיב לשמור
ולעשות משום דפירושו לאו הוא
השמר שלא תקון:
מיכל בת כרשי היתה מנחת
תפילין. בפסיקתא (רנתי
פכ"ג: 12) דר' חוקיה בנסי ר' אבחי אמרו
אשמו של יונה הוצגה מיכל בת כרשי

מיחו בה חכמים. מה שפי' בקומץ דלמ' מצות עשה שהזמן גרמא
הוא היו מוסיף בזה שגרמא כמסופה אין גרמא לר' דהא ר' יהודה
לית ליה כשים סומכות רשות ושמעין ליה בפ"ק דסוכה (דף כז:)
דלמך הילמי המלכה היתה יושבת צרכיה ו' צנים ומיהו יש לישב
דמשום צניה היתה יושבת ולא מיחויה ככל חוסף אי נמי משום
דשמעין ליה לרצא בפרק ראשון כ"ד (ר"ה דף כה:) דלעבור שלא
בזמנו בעי כוונה ולגבי אשה דלא מתייבא הוי כשלא בזמנו (6) דכיון
דלא מיחויה לה לא עברה אף נראה דוקא ונראה לפרש דעמלמ
למ"ד (7) דלא הוי רשות משום דתפילין צריכין גוף נקי¹⁹ ונשים אין וריות
לזכר ועליה לרגל משום דמיחויה כמביאה חולצין לעורה או משום
רמיח פמי עזורה שלא ללודך ותקיעת שופר וסמיכה נמי דמעבדן
למחל דלית ליה רשות לאו משום דמיחויה מוסף אלא משום דלמך
מלכא דרצן היא דלמך צפ' כיוס הדס (חולין דף פד:) דלחן ודלמך
דחמה שבת וסמיכה אפי' בהפסח יד מיחויה כעצרה בקדשים²⁰:

דילמא סבר דה בר יוסי דאמר נשים סומכות רשות. מכאן
דפטורות כמו מיכל בת ששול היתה מנחת תפילין
כר' יוסי לגבי תנאיה וכו' ואע"ג דסמך מתני' דלח מעבדן דלח מעבדן
בסמך אפי' מעשה רב' דמיכל בת ששול ואשמו של יונה ועודא דפרק
לעשות להם נחת רוח ועוד הוצא דלמך רב יוסף בפרק החולין (כ"ד דף פ)
עצרה יומא טבא לרצן דלא מפקדנא ועצרה ר' ואס נמקס פשטור ועושה
אסור לנצך אס כן אמאי קאמר דהוה

עשה ול"ת הוי דחי ליה, אע"ג דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה.

וקשה ל"פ"י דאם איתא דאלימ עשה דרבים למידחי לאו גרידא אע"ג דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה²²⁷, תקשה מתני' להני אמוראי דסבירא להו דיו"ט ל"ת גרידא אמאי לא דחי בכל הני דתנינן^{228 229}.

ואין להביא ראיה לפירושו מהא דאמר בפ"ד גיטין (דף לח ע"ב) מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה, ואע"ג דסבירא ליה לרבי אליעזר המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, משום דמצוה שאני. ובפ"ז דברכות (דף מ"ז ע"ב) מסיק עלה והא מצוה הבאה בעבירה הוא, ומשני מצוה דרבים שאני, והא התם בעידנא דשיחרר עבדו ועבר בעשה דלעולם בהם תעבודו אכתי לא מקיים מצוה דכל דבר שבקדושה אינו אלא בעשרה, ואפילו הכי שיחרר משום עשה דרבים. ושמע מינה דעשה דרבים דוחה עשה דיחיד אע"ג דבעידנא דמיעקר לשל יחיד לא מקיים לשל רבים, וא"כ הכי נמי עשה דרבים ראוי לדחות ל"ת דיחיד אע"ג דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה. ועוד ק"ו השתא לעשה דיחיד דוחה דין הוא שתדחה לל"ת דיחיד דהא ל"ת קילא מעשה שהרי עשה דוחה ל"ת.

דאין זה ראיה, דעשה שאני, דעשה דחמיר דוחה לעשה הקל אע"ג דבעידנא דמיעקר הקל לא מקיים החמור אפילו הכי דוחה לה, אע"ג דל"ת

דאין זה ראיה דע"כ לא סבירא ליה דמצות צריכות כוונה, דהא רב יצחק מוקי לה רישא דההיא ברייתא דיבמה יבא עליה כאבא שאול דאמר הכונס יבמתו לשם נוי לשם אישות כאילו פוגע בעורה, וקאמר יכול תחזור להתירה הראשון רצה לשם נוי וכו', ואי ס"ל מצות צריכות כוונה לוקי לה אפילו כרבנן והכי קאמר יכול תחזור להתירה הראשון אפילו בלא כוונת מצוה דה"א דאין כאן מצוה, קמ"ל דיבום מצוה היא ובעי כוונה ככל המצות.

מיהו בלאו הכי נמי אינו ראיה מהא דכבר למדנו מצוה מואכלו אשר כופר בהם וממילא שמע מינה שצריך לכוון לשם מצוה ככל המצות למ"ד מצות צריכות כוונה, ולא צריך קרא דמצות תאכל. מ"מ מהאי דפסח ראיה גמורה היא.

מאי טעמא שופר עשה הוא ויו"ט עשה ולא תעשה. פי' הר"ן דקושטא דמילתא קאמר יו"ט עשה ול"ת. מיהו לא צריך להכי, דאפילו אי הוי יו"ט ל"ת גרידא לא אתו מכשירי שופר ודחי לה, דהא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה. אלו דבריו. ובע"כ צ"ל הכי, דאל"כ למ"ד יו"ט אינו אלא לא תעשה גרידא בפ"ב דשבת (דף כז ע"ב) ופ"ז דפסחים, מאי טעמא לא דחי עשה דשופר לל"ת דיו"ט בכל הני דמתני'²²⁵.

ובשיבולי לקט (סימן רצ"ד) פי' בשם ר"ת²²⁶ דשופר הוי עשה דרבים, הלכך אי לאו דיו"ט

שבלי הלכת
בעשה דרבים
לא בעי
בעידנא

תורת אריה

לגב ד"ה לענין, דעשה שיש בו כרת דוחה ל"ת אף שאינו בעידנא. ועי' בדברי יחזקאל (סימן יב אות טז) שמבאר ע"פ הגמ' ביבמות דבאמת ל"ת חמיר מעשה ולא היה לו להדחות, אלא דילפינן מכלאים דדוחה, ולכן דוחה רק בעידנא דומיא דכלאים, אבל עשה חמיר דוחה מסברא ולכן לא צריך בעידנא ע"ש. ²²⁸ ומשמע שנוטה דגם בעשה דרבים בעינן בעידנא. החיד"א (דברים אחרים דרוש י"ב לשבת תשובה אות ז) אכן כתב דהר"ן סובר דגם בעשה דרבים בעינן בעידניה ע"כ. וכ"כ בשו"ת רעק"א (קמא סימן י"ג בד"ה אמנם הא עדיין יקשה), אבל הקשה, מר' אליעזר ששיחרר עבדו ע"כ, ועיין לקמן מה שרבינו יישוב בזה, ובהערות שם מה שיישב רעק"א. ²²⁹ בשפת אמת יישוב, שכוונת ר"ת רק באופן שרבים צריכים להשופר נקרא עשה דרבים, אבל לא כשיחיד צריך לו, וא"כ אותו מ"ד יעמיד המשנה בשופר דיחיד.

²²⁵. הרשב"א ותוס' הרא"ש כאן תי' דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יו"ט אסור. ורבינו לעיל (כטב ד"ה ועוד הא לאו מלאכה) הביא ב' התירוצים וכ' דהגמ' שאמרה דיו"ט עשה ול"ת, חדא מתרי ותלת טעמי נקט, ע"כ. במרומי שדה (כאן ד"ה שופר, ובהעמק דבר ויקרא כג, כד) כתב, שאף למ"ד כל יו"ט אין בו עשה, מכל מקום ביו"ט של ר"ה יש בו גם עשה של שבתון, ואזיל סוגין אליבא דכ"ע ע"ש, ועיין ר"ח שגריס להדיא בגמ' 'עשה ול"ת של ר"ה', אמנם הרשב"א ותוס' הרא"ש שהקשו ממ"ד זה, ע"כ דלא גרסי בגמ' כן. ²²⁶. כן מובא במג"א סימן תמ"ו סק"ב. אבל בשבלי הלכת עצמו אינו בשם ר"ת, ור"ת הובא שם לגבי קר' אחרת. ²²⁷. מבואר הטעם דעשה אינו דוחה ל"ת שלא בעידנא משום שהעשה אינו חמור, אבל במקום רבים הוא חמור ודוחה הלא תעשה גם שלא בעידנא. [וכמש"כ תוס' וזכחים

דן אי יש
ראיה לזה
מגמ' מטיין

נמי לא שטין על פני המים דאיכא למגזר אטו דאורייתא שמא יעשה חבית של שייטין כדאמרינן בפ"ה דביצה (דף לו ע"ב).

וקשה לי מאי פריך, דילמא ס"ל לתנא דידן כמ"ד תחומין דאורייתא ומפקחין את הגל כגון דבעי מרא וחצינא דהוי מלאכה דאורייתא כדאמרינן בפ"ג דעירובין (דף לה ע"א), והשתא הוה ליה לא זו אף זו²³³.

ולכא למימר מדתני אין מפקחין עליו את הגל מסתמא משמע אפילו היכא דלא בעי מרא וחצינא דאפילו הכי לא, ומהא לחוד פריך, השתא דרבנן לא ואע"ג דאיכא למגזר אטו היכא דבעי מרא וחצינא דהוה ליה מלאכה דאורייתא. דהא משום הכי קרי לרוכבין ועולין ושטין דאורייתא אע"ג דהן עצמן דרבנן הואיל ואיכא למגזר בהו אטו דאורייתא. י"ל דלא דמי, בשלמא רוכבין ואינך יש לגזור בהו השתא שמא יבואו לידי איסור דאורייתא בהא רכיבה גופא, דהשתא שלצורך השופר שמא יחתוך ועולה באילן דלמא בהאי עלייה לצורך השופר יתלוש, וכן בהא שייטא לצורך השופר גופא יעשה חבית של שייטין. אבל בפיקוח גל היכא דלא בעי מרא וחצינא אי אפשר בהאי פיקוח של שופר לבא לידי איסור דאורייתא, אלא דגזרינן אטו היכא דבעי, הא וודאי אינו קרוי אלא דרבנן.

הא ליתא, דהא התם בפ"ג דעירובין נפל עליו הגל סתמא קתני, ואפילו הכי מוקי הגמ' כגון דבעי

בעינן בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה כדפירשו התוס' ריש פ"ה דפסחים (דף נט ע"א ד"ה אתי עשה) בשם ר"י גבי עשה דפסח דחמיר דוחה עשה דהשלמה דקילא אע"ג דבעידנא דמיעקר הא לא מקיים להא.

ואפילו לריב"א דלית ליה האי סברא דר"י ומדמי עשה דקיל הנדחה מפני עשה חמיר לל"ת כמ"ש התוס' שם, מ"מ אינו ראה מעשה דלעולם בהם תעבודו לעשה אחרת, דהא דבר שבקדושה שבתפילה אינו מן התורה והאיך דחיה לעשה של תורה. אלא ודאי היינו טעמא דדחי לה משום שהתורה לא אסרה לשחרר עבדו אלא בחנם לטובת העבד גרידא, אבל בשביל דבר אחר לית לן בה כמ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א.

עוד י"ל, דבלאו הכי אינו ראה דאיכא למימר דנתן לו גט שיחרור על תנאי שלא יחול השיחרור עד שיתחילו דבר שבקדושה, נמצא בעידנא דמיעקר עשה דשיחרור מקיים לעשה דרבים^{230 231}. וכבר כתבתי מזה בחידושי ריש מס' חגיגה²³². עוד כתבתי שם בענין אחר.

השתא דרבנן אמרת לא. פי' רש"י איסור תחומין ופיקוח הגל דליכא למיגזר אטו דאורייתא אמרת לא, דאורייתא רוכבים דאיכא למיגזר שמא יחתוך זמורה, ועולים באילן דאיכא למיגזר שמא יתלוש דאורייתא מיבעיא. והוא הדין

דן בכוונת הגמ' דמירי באיסורים דרבנן

* תורת אריה *

קושיא משיחרר עבדו לר"ן דנקט דבשופר צריך בעידנא. דס"ל להר"ן דשופר אינו עשה דרבים, דעשה דרבים היינו דוקא כמו קדושה בעשרה, דהוה ענין חבורה למצוה, אבל שופר אע"פ שרבים צריכים לו אבל אין המצוה נעשית ע"י חברת האנשים ע"כ. [ור"ל דאין עצם המצוה תלוי ברבים, ואף אם נודמן שהרבה צריכים לשמוע שופר מ"מ אינו סוג מצוה של 'מצוה דרבים' שהוא רק במצוה שיכול להיעשות רק ע"י רבים].²³² טורי אבן דף ב,ב ד"ה כופין את רבו, ושם נקט דפשטא לא מיירי שעשה תנאי ע"ש.²³³ במצפה איתן יישוב, דמפקח את הגל בשביל השופר, אפילו יעשה זאת במרא וחצינא, אכתי הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, והוא כחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה (שבת עג,ב), דלר' שמעון פטור, ונמצא דא"א לבוא בפיקוח הגל לאיסור דאורייתא, ואילו הסוגיא בעירובין שכי' דיש כאן איסור דאורייתא קאי כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב.

²³⁰. מהג"ר בונים איגר זצ"ל: לענ"ד זה אינו דכה"ג עובר מיד אעשה דלעולם בהם תעבודו, דהא פשיטא שאם רוצה להנתיח עבדו בטל ממלאכה לעולם שאינו עובר בכלום, וע"כ הא דעובר בעשה כשמשחררו, משום שמוזהר שלא להפקיע ממנו שעבודו ע"י שחרור, דכ"ז שאינו משחרר אותו אם רוצה כופאו למלאכתו, מה שא"א לו לעשות אחר שנשתחרר ואין לו עוד רשות עליו. ולפי"ז אם משחררו שיחול השחרור לאחר זמן 'מהשתא עובר בעשה', כיון שע"י השחרור מבטל ממנו השעבוד לאחר הזמן, דבאמר הרי את מגורשת לאחר ל' יום, אף על גב דבהגעת זמן מתגרשת בו ביום, מ"מ הוי כאלו אמר על תנאי שיהי' הגט קיים אז אבל ענין הגרושין נגמר מיד על תנאי כדאיתא בשו"ע (סי' קמ"ו סעי' א' וסעי' ב') ע"ש, וזה ברור לענ"ד. ואפשר כיון שיכול לחזור בינתיים משחררו הוי כמשחררו אח"כ וצ"ע. (ע"כ מהג"ר בונים איגר)²³¹. וכן צידד רעק"א (קמא סוף סימן י"ג), וכתב דזה דוחק, וכ' דמ"מ אין

לְדַרְכֵּיכֶם: כבּ וּבְמַחְצֵדְכֶם יֵת
חֲצֵדָא דְאַרְעֵכֶם לֹא תְשִׁיצי
פְּאַתָּא דְחֻקְלָךְ בְּמַחְצֵדָךְ
וּלְקַטָּא דְחֻצְדָךְ לֹא תִלְקַט
לְעֵנִי וּלְגִירִי תִשְׁבּוּק יִתְהוֹן
אַנָּא יי אֱלֹהֵיכֶם: כג וּמִלֵּיל יי
עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵ: כד מִלֵּיל
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵ בִּירְחָא
שְׂבִיעָא בְּחֹד לִירְחָא יְהִי

כב וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֶרְצְכֶם לֹא־תִכְלֶה
פְּאַת שְׂדֶךְ בְּקִצְרְךָ וּלְקַט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקַט
לְעֵנִי וּלְגִיר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כג חֲמִישִׁי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כד דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם שַׁבָּתוֹן

רש"י

קדשי קדשים: (כב) ובקצרכם. חזר ושנה, לעזור עליהם צנני לאוין. אמר רבי אבדימי צנני
יוסף, מה ראה הכחוש ליחנס צאמנע הרגלים, פסח ועזרת מכאן, וראש השנה ויום הכפורים וסג
מכאן, ללמדך שכל הנומן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאלו צנה צית המקדש והקריז
קרצנומיו צמוכו: תעזב. הנח לפניהם, והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם.
נאמן לשלם שכר:

העמק דבר

ס"ק א', שהקשה מקטן שאינו מוציא גדול¹⁷⁸. ולא קשיא מידי, שגם להרי"ף והרמב"ם דלית להו תוספת כלל, יוצאין בקידוש, והוא ממקרא זה שאנו עומדים בו. ואדרבה בזה תתישב מחלוקת רב ושמואל במבדיל מבעוד יום, כדאיתא בברכות (כז,ב), דרב דסבירא ליה תוספת שבת, כדאמר שם 'אין בדילנא', משום הכי אין ראיה מהא דמקדש בערב שבת, דשאני התם דחלה קדושת שבת מבעוד יום, משא"כ בהבדלה. אבל שמואל לית ליה תוספת שבת, ומ"מ מקדש בערב שבת, ואם כן מבדיל מבעוד יום. והכי פסקו הרי"ף והרמב"ם כשמואל בהבדלה, משום דסבירא להו דאין תוספות לשבת, כמו שכתבתי בהעמק שאלה סימן קס"ז

(כד) יהיה לכם שבתון: מכאן למדו חז"ל בשבת (כד,ב) ובכמה מקומות דיום טוב עשה¹⁸². אע"ג דבגמרא הביאו "שבתון" – עשה¹⁸³, מ"מ עיקר ההוכחה מדכתיב כאן בראש השנה "יהיה לכם שבתון" בלשון

178. וא"כ איך אפשר לצאת ידי חובת קידוש דאורייתא הנעשה בזמן תוספת דרבנן. 179. מדוע הובא ענין זה כאן בתוך פרשת המועדות, ועיין רש"י, ראב"ע וחזקוני. 180. כפי שפירש רבינו שם בפסוק ג' וזה לשונו: ... עד "וכי תבואו אל הארץ" (פסוק כ"ג) פרשה אחת, ומשם והלאה פרשה בפני עצמה, דפרשה ראשונה פרטי המצוות הגורמים שלום בישראל, ופרשה שניה פרטי המצוות המביאים פרנסה, כאשר יבואר. 181. כפי שביאר רבינו בפסוק י"ח. 182. רב אשי אמר "שבתון" – עשה (רש"י: דמשמע שבות בו), והוה ליה יום טוב עשה ולא תעשה. 183. ולא ציינו מאיזה "שבתון" הם למדים.

תרועה", וא"כ מהו "זכרון"¹⁹³. עוד יש להבין מה זה פירש הכתוב "תרועה" והלא אין תרועה בלי תקיעה¹⁹⁴.

אלא כל זה רמז על ענין קדושת היום ומוראו. והנה בפרשת בהעלותך (במדבר י, ט–י) כתיב "וביום שמחתכם וגו' ותקעתם וגו', וכי תבואו מלחמה וגו' והרעותם וגו'".¹⁹⁵ והקבלה ידועה (ר"ה לד, א) שאין תקיעה בלי תרועה, ואין תרועה בלי תקיעה לפניה ולאחריה¹⁹⁶. אלא המקרא מרמז עיקר תכלית המצוה, דביום שמחה התכלית היא התקיעה שהיא לשמחה, והתרועה באה לצירוף, ובאה להזכיר ולהתעורר¹⁹⁷ לשמור עצמו שלא תהא אחרית שמחה תוגה¹⁹⁸, כדאיתא שלהי קידושין (פא, א) 'סקבא

03/09/2018 18:03

ציווי¹⁸⁴. ומכאן¹⁸⁵ למדנו בכל מועדי ה' דכתיב "שבתון". {ומצאתי שכך כתב רבינו ניסים בספר המפתח (שבת דף קל"ג)¹⁸⁶}. **וְנִרְאָהּ, דאע"ג דרב אשי הוא שאמר דיום טוב הוי עשה ולא תעשה¹⁸², ואמוראי קמאי פליגי על זה¹⁸⁷, מכל מקום בחג של ר"ה הכל מודים¹⁸⁸, כי במסכת ר"ה (לב, ב) הוא סתמא דגמרא¹⁸⁹. ובזה מיושבת קושיית הטורי אבן על שיטת ר"ת¹⁹⁰, יע"ש. זוהי דרשת חז"ל⁵.**

ועוד לאלוה מלין¹⁹¹, אמאי פירש הכתוב אזהרת עשה זו ביחוד בראש השנה¹⁹². עוד יש להבין הא דכתיב כאן "זכרון תרועה" ובאמת המצוה להריע בפועל, כמו שכתוב בפרשת המוספין (במדבר כט, י) "יום

184. כי ברור לרבינו שאין למדים מצוה דאורייתא מהגדרת מלה בלבד, ללא פועל של ציווי, לכן לימוד מצות עשה של שבתון הוא דוקא מפסוקנו בו כתוב "יהיה" – ציווי. ומקור דברי רבינו ברמב"ם ספר המצוות, השורש השמיני, בו כתב הרמב"ם: ... 'אין אפשרות להכניס ציווי למשפט הגדה וספור'... [ועיין בזה בהרחבה בספרנו 'פשוטו של מקרא', מדור ב' (סגנון הכתוב) פרקים 1, 2, 4]. 185. מפסוק הציווי "יהיה לכם שבתון". 186. הכוונה לרבינו ניסים גאון. יצא מחדש בשנים האחרונות בהוצאת 'לב שמח'. 187. שם במסכת שבת, כשהם מסבירים באופנים שונים מרב אשי מדוע 'אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב'. 188. כי שם הציווי מפורש, בעוד בשאר המקומות בהם כתוב "שבתון" אין המלה כתובה במסגרת ציווי. 189. זה לשון הגמרא: מאי טעמא (שופר של ר"ה מעבירין עליו את התחום וכו'), שופר עשה הוא ויו"ט עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. 190. שהובא ב'שבולי לקט', עיי"ש. 191. כלומר, מעבר למה שחז"ל דרשו, יש ללכת בעקבותיהם ולחקור את מה שהפשט מלמד במישור שלו, כי לזה התכוונו באמרם (יבמות כד, א) 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו', ועיין בזה בהרחבה בספרנו 'לפשוטו של מקרא' פרקי מבוא פרק 2. 192. היות ודין "שבתון" משותף לכל המועדים, מדוע מצות שבתון כתובה דוקא אצל ראש השנה, היה צריך להיכתב אצל המועד הראשון ומשם יכולנו ללמוד לשאר המועדים. ועיין בספרנו הנ"ל מדור ב' פרק 7 'על מקום כתיבת מצוה בתורה'. [גם הגאון ר' מאיר שמחה ב"מ שך חכמה' חוקר הרבה בכיוון הזה. הגישה בנויה על האכסיומה היסודית שאין מקריות בכתיבת התורה]. 193. כלומר, בפשוטו של מקרא, כאשר רבינו אינו מזכיר את דרשת חז"ל לדין 'זכרון' (ראש השנה כט, ב – לא קשיא, כאן ביו"ט שחל להיות בשבת, כאן ביו"ט שחל להיות בחול). ועיין בזה ברמב"ן כאן באריכות. יש לציין כי יש מבעלי הפשט המפרשים כי כאן כתוב "זכרון" ולא "תרועה" לבד, כי באותה שנה שניה אחרי צאת בני ישראל מארץ מצרים חל ראש השנה בשבת, כך שבאותה שנה לא תקעו בשופר. ויש לציין כי פירוש זה אינו מתאים לשיטת חז"ל שיציאת מצרים היתה ביום חמישי. ועיין בזה בהרחבה בפירוש 'פנים יפות' של בעל ההפלאה. ועיין מעין זה גם אצל 'בעל הטורים'. 194. השוה במדבר (י, ה) בסוגית החצוצרות "ותקעתם תרועה" – ראה להלן בדברי רבינו. 195. רבינו היפך את סדר הפסוקים, כאשר סוגית המלחמה היא בפסוק ט' ואילו "ביום שמחתכם" הוא בפסוק יו"ד. [ועיין פירושו של ראב"ע שם הקושר בין ההצלחה במלחמה ובין השמחה שלאחריה]. 196. וא"כ מדוע במלחמה מזכרת רק תרועה ובשמחה רק תקיעה. 197. רבינו יוכיח להלן בהרחב דבר מהרמב"ם ריש הלכות תענית, ש"תרועה" עיקרה להזכיר ולהתעורר. 198. על פי

א מ"י פ"ג מהלכות
טובה הלכה ו' סוג
עין ה' ט"ו ע"פ א"ח סימן
תקפ"ד ע"פ ח'
ב מ"י פ"א מהלכות סופר
הלכה ד' ט"ו ע"פ א"ח
סימן תקפ"ד ע"פ ח'
ג מ"י פ"א מהלכה ד'
ט"ו ע"פ א"ח סימן
תקפ"ד ע"פ ח'
ד מ"י פ"ב מהלכה ו'
סוג ע"פ ח' ט"ו ע"פ
א"ח סימן תקפ"ד
ה ו' מ"י פ"ב מהלכה
ד' ט"ו ע"פ א"ח סימן
תקפ"ד ע"פ ח'.

שלמי הגבורים

א (טור סי' תרנ"ח)
בכרי שהיה לראש
לולב ביום"ט מותר לתמוס
כח הדב"ה (א"ח) שמוח
כח של א"ח מותר לתמוס
דבר שהוא מותר לתמוס
אלא לאומו שהוא
בשכר ואפילו הוא
מותר לטעמו ולא
אסורו אלא באכילה
והנהגה נמוכה לא
להטות יתנו (ע"פ טור)
משמע דגם שופר י
לחור א"ח מותר הנכרי
מותר לתמוס:

ב (טור סי' תקפ"ח)
אפילו דבר שאין
בו אלא איסור דרבנן
כגון (סכילה) (י"ח) מגלגל
שאין דרך לתקנו בו ויהי
כלאחר יד שהעמידו
דבריהם לטעמו דברי
מורה נבוכ ואל תעשה
וכח ה"י ויהי דוקא
ישראל אסור לעשותו
אלא מותר למר לנכרי
לעשות כיון שאין בו
אלא תעשה נכרי דשבת
לשבת נקטו מזה שרי
והטעם לא כחך כן
במס' שבת (ק"א) ד"ה
ק"ח (ט"ו):

לשון ריב"ז

ה"ב אות א' ואין
המחלוקת אחר בין דברי
מורה נבוכ שבת
מדברי סופרים וכן
דבר שהוא משום לא
תעשה מלאכה שהוא
מלאכה של תורה וגרלה
בענין שאסור להטותו
מותר לתמוס ע"י נכרי
כמבואר בקונטרס
הראשון:

הנהגות וצינונים
מחבר יצחק פריש"ה

(א) יבד וכן הוא באשר"י
(ב) ו' וברין אבל באלפס
ישן כתוב סכנה משום
ל"ת מגלה בשרו שבת
וכן הוא בגמ' וכן בטור
(א"ח סי' תקפ"ח) (כ"ח):
(ג) צ"ל והא' (שטמ"ק כ"י)
(ד) והנכון לא יראה
לומר דוקאן לא ברי"ה
ולא ביום הכיפורים ולא
הטעם לפיכך ברי"ה אבל
בשאר אבות מלאכה אין
קפידא (א"ח כ"י) (ז) יבד
ואין שוואין
(שטמ"ק כ"י) (ח) שטמ"ק

ומנהגו של ישראל אינו כן שאין מתפללין תשע בראש השנה
אלא בחפלת המוספין וכך הוא מפורש בירושלמי בפרק
קמח דשבוועות (ה"ד) דגרסינן ההם רבי יעקב בשם רבי יוסי
העובר לפני המזבח ביום טוב של ר"ה בשחרית בית שמאי
אומרים שמונה וזית הלל אומרים
שבע במוסף בית שמאי אומרים
עשר וזית הלל אומרים תשע
פירוש ביו"ט של ראש השנה שחל
להיות בשבת קאמר דס"ל לצית
שמאי דשבת ויום טוב כל אחד
קוצע ברכה לעצמו ואינו כולל
לשניהם בברכה אחת וזית הלל
סביר שאינו מצד אלא ברכה
אחת לשניהם וזכ"ה נמי מיימין
להא בריתא בעירובין בסוף פרק
בכל מערבין (מ) ומש"ה בשחרית
ב"ש אומרים שמונה וזית
אומרים שבע ובמוסף ב"ש
אומרים עשר וז"ה אומרים תשע.
ומ"מ הרי אחת למד מכאן
מפורש שאינו מתפלל תשע אלא
בחפלת המוספים של ר"ה אלא
לא בשאר תפלות היום. וכ"מ א"כ
מאי שילין הכא מאי שנא דהשני
מתקיע* איכא לומר דהכי
קאמרין אמאי לא תקון רבנן
תשע בשחרית כי היכי דתקע
בשחרית משום זריזין מקדימין
למנוח.

ובתב רבינו האי גאון ז"ל

(מונח ברי"ח גיאות ח"א ע"מ)

ה' דמדקמי השני מתקיע ולא
קמי תוקע ש"מ שאין ש"ן תוקע
אלא מזה לאחר לתקוע שמא
ישתכח דעמנו בשביל התקיעות ולא ידע לחזור לתפלתו דומיא
דמאי דאמרין בפרק אין עומדין (בבבא נ"ד) העובר לפני המזבח
לא יענה אחר הכהנים אמן מפני הטורף ואם אין שם כהן אלא
הוא לא ישא את כפיו ואם הבטחתו שנושא את כפיו וחוזר
לתפלתו רשאי וה"ר דכוותה.

ה"ה דקתני ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל ולא
קמי קורא את ההלל היינו טעמא לפי שהוא מקרא
לצור וכדאמרין (סוכה נ"ב) ה' הוא אומר הללויה והם אומרים
הללויה:

גמ' מבדל דבר"ה לא אמרין הלל. יש מן הגאונים ז"ל
שכתבו דכיון שאין הלל ב"ה א"ס חל להיות בשבת אומרים
בו דקתקן לכלל מסור בידם דכל יום שיש בו הלל אין אומרים בו
דקתקן לפי שאומרים אותו על דאוק דהיו של משה (מנחות ג'
תורה' מלא' בשם שר שלום גאון) וזה כיון שאין בו הלל שפיר דמי
למימריה. וגאונים אחרים חולקים ואומרים דר"ה נמי ר"ה הוא
וכיון דבשאר ראשי חודשים לא אמרין דקתקן אף ב"ה נמי לא
אמרין ליה וה"ר יהודה דר ברזילי אלכרגיוני ז"ל כתב שאין
אומרים דקתקן בראש השנה ויום הכיפורים שחל להיות בשבת
ולא אבינו מלכנו.

ומנהגנו עכשיו שלא לאמר* בראש השנה שחל להיות בשבת אלא
אומר אותו ביום הכיפורים שחל להיות בשבת ואפשר
דטעמא משום דכיון דבר"ה איכא שמחה באכילה ושמחה כשאר

[גכז - גכז]

ימים טובים לא אמרין ביה דקתקן אלא ביו"ט כיון שהוא יום
עני אומרים אותו ואינו מלכנו נמי כיון שהוא שאלת לרבים
(שבת לא התירו לאמר אלא ביו"ט) (שם) להיות בשבת
שהוא שעת גמר דין שא"ס לא עכשיו אימתי:

[טו - טו]

*מתני' שופר של ר"ה אין
מפקחין עליו את הגל.
אם נפלה עליו מפולת שהוא
טלטול מדרבנן: ואין מעבירין
עליו את התחום. לילך מן לתמוס
לשמוע קול שופר א"ס לא עירב
עירובי תחומין: ולא עירב באי"ן.
א"ס היה שופר שם דליכא למיגזר
שמא יתלוס (פ"ה ל"ו): ולא רוכבין
ע"י גבי בהמה. א"ס אינו יכול להקן
ברגלו דליכא למיגזר שמא יתחבך
זמורה (ס"ה): ולא שמיין ע"י פני
המים. (ס"ה) שמא יעשה כלי של שייטין
(ס"ה): ואין חותכין אותו. א"ס צא
לחקו: לא בדבר שהוא משום
שבבות. כלומר שאין במחיתו אלא
איסור דרבנן ומפרשין בגמ'
דהיינו סכנה שאין דרך לחתוך בו
שופרות והיינו טעמא לפי שכל
מלאכה שהיא נעשית בכלי שאין
דרכו לעשות בו אותה מלאכה
לא היא מלאכה מדאורייתא
וכדאמרין בסוף כירה (שבת מ"ו):
גבי גרירת מטה כסא וספסל כל
היכא דכי קא מכין איכא איסורא
דרבנן כי לא מכין שרי לכתחלה
כלומר גרירת כסא וספסל אפילו
במחיתו לעשות חרין ליכא איסורא
דאורייתא וכן אמרין צ"י כלל
גדול (שם ע"ג) דמפרס מולדה* (ד"ה)

הוא ומיזי ה"מ במראה וכו' צו אכל במטה וכסא וספסל לא:
ומשום לא תעשה. היינו מגלה שדרבנן לחתוך בו בחול והוא
מלאכה דאורייתא וזו ואין צ"ל זו קמני:

ואין מעבדין את התינוקות מלתקיע. אף על גב דתקיעת
שופר אסורה מדבריהם: והמתעסק לא יצא מוכח בגמ'
(ג') דאפילו למ"ד תוקע לשיר יצא מתעסק לא יצא. וטעמא
דמילתא משום דתוקע לשיר מתכוין מיהת לעשות תקיעה
כהלכה מה שאין כן במתעסק. עוד י"ל דתוקע לשיר כיון
שאינו מכין לשום מלוא יצא למ"ד מלוא א"ס לריכות כוונה
(עירובין נ"ה) אלא במתעסק כיון שכבר הוא מכין למלוא דהיינו
לחקך את התינוקות אותה כוונה מעבד מלוא* אחרת שלא מחול
דומיא דמאי דלסיקנא בשמעתא קמייחא דזבחים (ג') דצת מינה
מתריע. דלאו צת מינה לא מתריע לה*:

גמ' מ"ט ובר עשה ולא תעשה הוא. פ"י ומלכיהם עשו מוק
לדבריהם הכא כשל תורה דכיון דלא דמי מלאכה
דאורייתא אף שבת דדבריהם לא ידחה. ודקא יבדנן טעמא
משום דהוא ליה יו"ט עשה ולא תעשה קושטא דמלחא קאמר
ומיהו לא כרישין להכי דאפילו הו' יו"ט לא תעשה גרידא לא
אמי מכשירי שופר ודמי לה דהא צעידנא דקא מעקר לאו לא
מקיים עשה (פ"ה מ'): [גכז] מ"ש שבות סכנה משום לא
תעשה מגלגל. כמו שפירשנו במשנתנו: אבל אם רצה ליתן
לחובו מים או יין יתן. ולא אמרין דקא מתקן מנח:

המאור הקמן

לולב אין אנו מוחין בידם כמיכל בת שואל שהיתה מנחת תפילין
וכאשתו של יונה שהיתה עולה לרגל ולא מיהו בידן חכמים
וכדאיתא בפרק המוצא תפילין (עירובין צ"ג) וכן יצאה הוראה מלפני
חכמי המקום הזה ז"ל ומלפני חכמי צרפת והם האריכו להביא
ראיות לדבריהם והם כתובים בספריהם (י) ובתשובותיהם (י):

כ"י מ"ז: (ז) יבד א"ס נפל בגור וכו' (שטמ"ק כ"י): (ז) צ"ל דורש (ב"ה מ"י): (ח) הא ביחא א"ס מתעסק ר"ל במתעסק בעלמא שאינו מכין לכלום אלא כי הוה דרבה בר בר חנא (שבת קנ"ג) אבל מתעסק עם
התינוקות טפי הוא מכין לעשות תקיעה כהלכתה כיון למדן ממה שמבין התוקע בשיר. לפיכך כתב פירוש אחר (א"י כ"י): (ט) צ"ל בה (ב"ה): (י) צ"ל בה (ב"ה): [פ"י] טעמא לשם עולה פסולה לשום חולין
כשירה (א"י כ"י): (יא) וגרסת רב אלפס והאשר"י (ס"ו) היא בויסד (פרי"ש): (יב) עירן תוס' שם ור"ש קידושין פ"ק סי' מט: (יג) באגור שמבוסס על הטור סי' אלף ז' כתב בשם ה"ר שמשון ב"ר אברהם
והוא ה"ר' משאנן וכן הוא בפרסו יס' וכתב יד של הטור, ומובא בשיר' הרשב"א ח"א סי' תתמו: (יד) תוקן בדפרי"א: (טו) תימה שהתוס' לא כתבו שם אלא שבות דשבות אסור אמירה לגוי באיסורא דרבנן
אלא לא יהיה אסור במקום מצוה, מיהו בניסין ד' ע"ב פ"ה א"ע"י כתבו כן תוס' (והגות רבי אברהם מסרעטשוב על הטור):

מתני' השני מתקיע.
המתפלל חפלת מוספין
מתקיע וכשעת הגרירה
שנו שאריס גורו שלא
יקטעו והיו אריס להם
ל' שש שעות של זמן
לחפלת המוספין
העירובין לחקוע
במוספין: אין מעבירין
עליו את התחום. לילך
מן לתמוס לשמוע
התקיעה: ואין חותכין
אותו. מפרש במנחה:
א"ס רוצה ליתן לחביו
כ"י. ולא אמרין א"ס קא
מתקן מנח: גמ' ואין
חותכין. א"ס צא לתקוע:
לא בדבר שהוא משום
שבבות. כלי שאין דרך
לחקו בו שופרות כמו
מגלגל שפ"ה צע"י
דמיקון כלומר יד הוא
ואין בו אלא משום
שבות: סכנה. דבר
בכך וכו' מלאכה
גמורה (י):

שיטת ריב"ב

מתני' השני מתקיע.
המתפלל חפלת מוספין
מתקיע: הראשון.
המתפלל חפלת שחרית.
מתני' ואין מעבירין
עליו את התחום. לילך
מן לתמוס לשמוע
התקיעה: שהוא משום
שבבות. מפרש לא
תעשה. סכנה: המתעסק
לא יצא. מאן דס"ל מצות
צריכות כוונה קרי המתעסק
כל מי שאינו מתכוין
למצוה ומאן דס"ל מצות
אין צריכות כוונה קרי
המתעסק כל מי שאינו
מתכוין
והשומע מן המתעסק
לא יצא. וז"ל רבינו
כוונה לשומע בעיני כוונה
במשמע
בפירקין דלעיל נתבאר
שומע ולא נתבאר שמע
וכ'.

השגות הראב"ד

(א) כתוב שם: זהם
הארי"ב *הביא
ראיות דלדבריהם הם
כתובים בספריהם
ותשובותיהם:
אמר אברהם: ולא הרע
עוד ראיות מה יועילו
להם וקטע מתניין
דהא' וסוגין דמסכת
סוכה (נ"ג) בענין מקבלת
אשה מנעלה ומיד מה
וכ' דקיימא כרזי יהודה
דומה כל הלאות שלהם
ואין האשה נשאה לנכר
על לולב לפי שאינה
צחות מזה לא מן
המורה ולא מדרבנן:

(א) [לעיל ק: כז.] (ב) [סולין דף ע. מ"ה ס"ה.] (ג) [מספח פקד יד.] (ד) [בבית ג. מוס' פי"ד.] (ה) ע"י ברכות סד ר"א. (ו) ע"י ברכות ד. (ז) ע"י לעיל קכ. (ח) גיטין כח. (ט) ע"י מוס' לעיל לו: ד"ה הא לא.]

הנהגות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לקולא וכו' לא פשט ליה מאי דנע:

ליקוטי רש"י

קירב מיתתו. על ידי שפירכס יותר מדאי מה הלך אין גולה אלא אם כן מת מחמת ידו: בביתא דשישא. שאין שם רוח לנישוא דרוח בלגלותו הכא גולה דלן כאל רוח ומחמתו מה ולנישוא דהוא קירב את מיתתו אינו גולה: הכי גרסינן: דקאמר תנא קמא אין מעדין אלא עד ג' ימים ואח"כ רבי יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפי' לאחר ג' ימים: או לחומרא פליג. דקאמר תנא קמא עד שלשה ימים מעידים ואח"כ אינו למימר פעמים שאפי' חוץ שלשה אין מעדין: בכרמי. שם העיר: ואסקוהו אפי' הדא לנחמ תלתא יומין: ואסקוהו אנשאר דשביסתא. לאחר חמשה יומין: דצמתי. לומיין לורמ הפנים ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות: היכא דאיכא מכה. מקום המכה מרזו מכדיין הכאז ונופח: מיתפח תפח. לאחר שמעלין אותו ליכשה ומשחית לורמו: מתני' שיש להם סוף. לקמן מפרש היכי דמי: אשתו אסורה. שמה לאחר פרישתו משם יאל והלך לו דסבר רבי מאיר אדם יכול להיות ולשהות^(א) צמים יום או יומים: מערה. מים שיש להם סוף הם ופליג ר' יוסי ואמר אשתו מותרת דקסבר אין אדם יכול לשהות צמים כל כך ואי משום שמה יאל ללכת אין זו משא דהא אי נפק הו חזו ליה אלא צמים שאין להם סוף מודה ר' יוסי דאסורה שמה יאל ללכת למרחוק ולא ראוהו: מן הארכובה ולמטה. הואיל ויכול להיות לא משא שמה יאל ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הן: גב' מארבע רוחותיה. כגון מערה מלאה מים והוא שגפול שזה שם צדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ואלו: אגמא דמקי. אגם של אותו מקום אגם מרש"ט בלע"ז עומד במקומו ואינו מים חיים^(ב) כמים שיש להם סוף דמו שאינו יכול לשוט על פניהם למרחוק הלכך אם איתא דליק הו חזו ליה: גב' אשפול^(ג). למקום רחוק ומשם יאל: לא יאונה לצדיק כל און. שלא נאחז תקלה זו לידו של רב לנדות את רב שילא: תשועה ברוב יוצין. תשועתי מן המכשול על ידי שנטלתי ענה משמואל: למחילה ש' דגים. שחוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו ואין מתמלאת כולה ואדם הנכנס שם מגיעה ואלו בתוך המערה למעלה מן המים: דיוחש למחילה. ושמה ליום מחר יאל והלך: נענתי לו ראשי. ועבר על גבי והלך לו: יעננו לו ראשו. ידחה מפני השעה^(ד) ולא יתגרר צה"ן:

האשה בתרא פרק ששה עשר יבמות קבא.

לקולא פליג או לחומרא פליג. והכי נמי מלי למינעי בן לקולא ויבין לתומכא אלא אכתי לא (ה) פשיטא מאי דנע: **ולא** היא לא שנא צורבא מרבנן כו'. ואף על גב דרוביהו לורבא מרבנן אי סליק קלא אית ליה מכל מקום לא חיישין לאותו רוב ולא משא למחילה כמו גבי (רוב) גוססין דלן מעדין עליהן^(א) אף על פי שרובן ממים^(ב): אמרו

איבעיא להו רבי יהודה בן בבא לקולא פליג או לחומרא פליג תא שמע ידהווא גברא דטבע בכרמי ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין ואנסבה רב דימי מנהדרעא לדביתו ותו ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אנשאר דשביסתא ואנסבה רבא לדביתו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי אי אמרת בשלמא לקולא פליג אינהו דעביד כרבי יהודה בן בבא אלא אי אמרת לחומרא פליג אינהו דעביד כמאן שאני מיא דצמתי והאמרת^(ב) מיא מחו מכה י' ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מיצמית צמית^(ג) והני מילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה אבל אישתהי מיתפח תפח: **מתני'** נפל למים בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף אשתו אסורה אמר רבי מאיר מעשה באחד שגפול לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד למבול במערה וירד מושכו אחריו וישהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמטה נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי רבי מאיר וחכ"א^(א) מים שיש להם סוף אשתו מותרת **ושאין להם סוף אשתו אסורה** היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי כל שיעמוד ורואה מארבע רוחותיו ההוא גברא דטבע באגמא דסקי אנסבה רב שילא לדביתו אמר ליה רב לשמואל תא נשמתיא אמר ליה נשלח ליה ברישא שלחו ליה מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלח להו אשתו אסורה ואגמא דסקי מים שיש להם סוף או מים שאין להם סוף שלח להו מים שאין להם סוף הוא ומר מאי מעמא עבר הכי מיטעא מעינא אנא סברי כיון דקו וקיימי כמים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפול^(ב) קרי שמואל עליה דרב^(ג) לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל^(ד) ותשועה ברוב יוצין תניא^(ה) אמר רבי מעשה בשני בני אדם מכמורין מכמורין בידן ונכנס אחד מהם למחילה של דגים ושקעה חמה ולא ראה פתחה של מחילה ושהה חברו כדי שתצא נפשו ובא והודיע בתוך ביתו למחר זרחה חמה והכיר פתחה של מחילה ובא ומצא הספר גדול בתוך ביתו אמר רבי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת שאין להם סוף אשתו אסורה אי הכי מים שיש להם סוף נמי ליחוש למחילה של דגים במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא אמר רב אשי הא דאמרו רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה הני מילי באיניש דעלמא אבל צורבא מרבנן לא אי^(א) דסליק קלא אית ליה ולא היא לא שנא איניש דעלמא ולא שנא צורבא מרבנן דיעבר אין לכתחלה לא תניא אר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה והייתי מצמער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נודמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם יעננו לו ראשו אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה תניא א"ר עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצמער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי מאיר כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי גל מרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקיאני ליבשה אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה תנו רבנן ג' נפל לגוב אריות אין מעדין עליו לחפורה מלאה נחשים ועקרבים בתירא אומר אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעדין עליו חיישין

שכא

בא א ב מיי פיה מהל' רוח ה"צ:
בב ג ד ה מיי פיה מהל' גירושין ה"ל כז סמג
עשן נ טו ט"ע אה"ע סימן
ז סעי' טו:
בז ז ח ט מיי שם הלכה
טו טו ט"ע שם סעיף
לז:
בד ז מיי שם ה"ל ז
טו ט"ע שם סעיף כט:

תוספות ישנים

כמה גרסאות. פי' שזה
היה אמת שמאל מחילה
והוא חוץ למים: נענעתי.
השפתי ועבר עלי הגל:

תורה אור השלם

(א) לא יאנה לצדיק כל
און ורשעים מלאו רע:
[משלי יב, כא]

(ב) קאין תחילת ויפל
עם ותשועה ברוב יוצין:
[משלי יא, יד]

הנהגות וצינונים

(א) ראשונים וכת"י
אשפול: בן צ"ל אי
איתא דסליק. יעביין
(גליין): [ג] ס"א
ולשחות (גליין):
[ז] הס"ר (גנוי יוסף,
וכ"ה ברש"י שבע"י):

(ז) אמנם לקושטא דמלתא נראה דא"ל נא דנלתיב ית קרא שמואל לעשות מלות זכוונת הלכז מלכד הכוונה לשם גזירה שמעכבת למיד מלת לריכות כוונה וריא מ"ש הרמב"ן בהפס"ק מלות ה' דהכחזו לשדו בכל לזכנס מ"ע שחיה כל שבדחיו לאל יתעלה בכל לזכרו כוונה לריא שמיא וזאין דהכור רע לא שמיא המלות בלי כוונה או על הספק אזלי ית בהם תועלת טכ"ל ועי' בקינדרס אחרון לספר טורי אבן סוף מגילה [דפוס פיעטקוב] שכתב הגאון מהר"ם אויערבאך ז"ל כנא אמרי בניה דבר זה בשם החרדים המוצא זכרו תורת משה להחיה והשיג עליו טיי"ש יאשהמיעתי לפי ששה שכן הדברים שכתב הרמב"ן הג"ל [ומה שהשיג פ"ז דא"כ כל מלות בלי כוונה יחיי מלות הבא בנבירה ולא ילא לכו"כ לק"מ דאין מלות הכ"ע אלא אם גם בלא המלות ית עבירה משא"כ כאן אם אין מלות ליכא עבירה ודוק ומ"ש עוד דלפין מלות חק לריכות כוונה משמע דא"ל כוונה כלל במחשבה נא דק דלא אמרי שא"ל כונה במלות אלא שהמלות א"ל כוונה כלומר שהמלות הם מלות גם בלא כונה אבל על האדם מלות שיכוין ואף לזכר הרמב"ם שם דלגדו בכל לזכנס קאי רק על הפלה מ"מ אפשר דמיה בזה שהרי אשכחנא קרא גם במלות דכתיב בכל לזכר שנאמר פי' הנה ושמרת ועשית אותם בכל לזכר ובכל נפשך ובאמת בהקדמת ספרי"ק דרך פקודין מיייתי לה מהאי קרא דמלות לריכות כוונה מדאורייתא ולא הזכיר ג"כ מדברי הרמב"ן הג"ל אלא שלפני"ד כך כוונה היא ענין כוונה אחרת שהחלקו אי משכבת או לא אבל לכתחילה לכו"כ נריך לבון במשך כל זמן פשיית המלות ועי' בהקדמת המאמרי לבית הכחירה נדרים שכתב דבאל כוונה אפי"ש שילא אינו מקבל שכן וריא פלא וכלכתיב נא בספרי ראשי בשמים על הכרוך:

סימן טו

לחכם אחד שליט"א

ב"ה. בין העולים החוגגים על מסילת הברזל במאשאן מאדיאר אחר.

א' בלק תשי"ד לפ"ק.

* בדבר השאלה כמונו היום שהוליו אותנו חזן לתחום מחמת חוגם במסכ"ב בקרנות של צהמות ימי שהוכרז לקצוין און לא ענה רק או לאלא מחוץ לדי אמות או לפשיית לריכוין בחוך כני ולשופכו מחוץ לקרון שהיא מרשות היהודי לנרמלית אחי דרך יבחר לו למעוטי צאסור כנה זכ דרור דכשם שהחור נצטריוצין מ"א צין להנדר לקצוין לאלא חזן לדי אמותיו משום דתחומי דרבנן וגדול כבוד הכריות וכו' כי' מתור להוליו מרש"י לנרמלית משום כבוד הכריות ומבואר להדיא בשם ל"ד צ' חן יש לחקור אחי אסור קל יותר כדי שגדחם הקל הקל תחילה:

(א) הנה צרכוני שכו"צ מסתפק במג"א צמי שכהשך לו דרך או עדיף עפי שרכיב פי"ג בהמה או עדיף עפי שילך צרגליו ועסם הספק משום דרכיב לכו"כ לא כיו רק מדרבנן משא"כ צבולך צרגליו חזן לתחום איכא למיד צגמי דתחומין אפילו אלפים אמה דאורייתא על כן עדיף עפי לכו"כ מליך

* דברים אלו כתבתי על תחנת הרכבת מאשאן מאדיאר אחר שול גביל הונגריה—אוסטריה בהיותנו חנינים שם כמה ימים בעברנו מבוראפעסט לברגד בלון יבסית את כוחי לכתוב תשובה דברר שאלה שפורר ח"א בשבת הראשונה כשהגענו לשם שלא הי' שם אתי שום ספר ח"ץ מאיזה גמרות קטנות ואיירי דחביבין לי תורה שלמותי באף הגוי מופים הדברים כמר שכתבתי אז אפי"ש שכתב אפסר לי כעוה"י להרחיב הדברים ולבררם יותר אך הצרתי בקיצור כתבתי בתיך שני חצאי רבעים על קצת דברים שנחשדו כעת.

לא תעשה מה שאין כן ביורה אטו מלות עשה ספק גדול היא אם יכולים למגור שברי אמרי צמחות דף ס"ח ע"ב דמשום מלות לא גזרינן וכ"כ התוס' שם צ"ח ד"ה וריא כתיב דאין סברא לגזר ולכחמיר כיון דליכא לאו אלא שהתוס' שם צדף הי' ע"ב כתיב דדוקא היכא דאינו אלא מלות מן המבחר לא גזרינן משום דקשיא לכו מבא דגזרינן צביא משום הכנה אפי"ג דאינו רק עשה אבג חכתי קשה מנגן למגור אטו עשה דמקרא דושמרתם את השמרתיו המוצא צביאית שם ליכא למיך רק צל"ת דשיך צה לבין שמירה וכדמכיים קרא לנתייט שעות אבל נפשיית משמרת בשביל קום ועשה מנגן חך נפיי"מ דמיייתי השאילתות קרא דושמרתם את מלותי ועשיתם אותם שפיר מוכה דגם בשביל מלות עשה לריך לשעות משמרת לפיכך שפיר מיייתי השאילתות מבאי קרא הכא כיון דכאן אינו נוגע אלא לביעול מ"ע אי לאו האו קרא מוכיח תייתי למגור:

(ו) שו"ל צבא דמיייתי השאילתות מקרא דושמרתם מלחתי ועשיתם אותם דכנה מש"כ דגזרינן דומה להבילות לתיי הבילות ממש זה יתכן רק אם נאמר דאין עושין מלות הבילות הוא מדאורייתא וכמו שהוכיחו האחרונים מדברי התוס' צמ"ק הג"ל שכתבו דאין דאין מערבין שמהה צמחיה הוא משים מלות הבילות ע"י צה ציד שאלו הלכות מילא ועוד אחרונים ואף שאין מהתוס' כ"כ הכרח מ"מ מסוגיא דסופה דף ח' מוכה כך כמו שכתבו התוס' שם ד"ה וריא אלא שהתוס' שם לא ניח"ל למימר דהוי דאורייתא משום דס"ל להם דעממא דמשום דמחזי כמשה משא"כ לפי טעם התוס' צמ"ק שם דענין שיהי' לכו פנוי למורה אחת ולא יפנה עממא הימנה שפיר י"ל דהוי מדאורייתא:

אך נריך לצאר מנגן הא מדאורייתא שריך שיהי' לכו פנוי למורה אחת ואין לומר משום דמלות לריכות כוונה דמשום הא די שיכוין צמחיה עשיית המלות שפושא לשם מלות חדע דאם כן גם צדיצד לא יחיי יולא צמלות חבילות ועוד למיד מלות א"ל כוונה מאי איכא למימר וצגמי דסופה משמע דלכו"כ אין עושין מלות חבילות מדאורייתא חך י"ל דילפינן מהאי קרא דכתיב ושמרתם מלותי ועשיתם אותם וקשה מאחר שנאמר ועשיתם אותם ושמרתם למ"ל דאין לומר דושמרתם קאי על ל"ת דמקראמר ועשיתם אותם ולשון אותם משמע דקאי על אותם המלות דצרישא דקרא דכתיב צהו ושמרתם אלא ודאי דעל מלות שהם צקום ועשה קאמר ושמרתם וא"כ נריך ציאר מה שמירה שייך צמלה צקום ועשה אבל נכון דבר לפי"ש התוס' הג"ל דלריך שיהי' לכו פנוי למורה לפיכך שפיר שייך צה שמירה כמו שמינו צדי צי הטלת שפסלון דהיה דעתה ופירש"י צדיצין דף ג"ג ע"ב ד"ה מתגי דאסה דעתי דכיון דכתיב צי למשמרת למי נדה שגריב שומור תמיד וכ"כ רש"י צפסחים ל"ד אי ד"ה צביסח דרעח דכתיב צדי הרומה את משמרת תרומותי עביר לה שומור ולא תסיה דעתך ורי"ג צדי מלות ליוטה התורה שצפעה של ועשיתם אותם יחיי ג"כ שמירה מהיכח דעתה ואפי"ג דודאי שאין היסח דעתה פוסל עשיית המלות רק צמפילין כיינו משום דלשון ושמרתם היא מלות צפני עממה ולא תנאי צעשיית המלות אבל מ"מ לכתחילה מלות היא שיהי' לכו פנוי להמלה ולא יסיה דעתו מומה:

והנה מבואר בראצ"ד פ"ז מהי פרה הי"ג דלך מילא שנים כהנה שניהם פסולין משום דכלל היא דכל שפושא שני מעשים נפריים אי אפשר בלא היסח דעתה עיי"ש ולפיכך שפיר נמי מה דאין עושין מלות הבילות הוי מדאורייתא דכל שאין לכו פנוי למורה אחת הוי היסח דעתה וקצבר על ישמרתם מלותי ועשיתם אותם והיינו דקאמר השאילתות הג"ל דמאחר שכבר אמר תורה ושמרתם מלותי וצאו חממים ופרשו דהיינו שלא יסיה דעתו מהמלות צעעת עשייתן וממילא אסור לשעות מלות הבילות מן התורה ואח"כ הקרו [ג"ל פ"ד שכתב צדי שלמה און והקר תקון] ועשו כייג לחורש שאפילו אם רק דומה למלות הבילות יחיי אסור לפיכך אין להניה נר הנוכח בלא המוחה צימין כנ"ל:

והנה מלא חמתי עפ"י שאלמו בשבת י"ב לא יקרא לאור ברגי
שמה יטה אחר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטע
פ"א קרא ונבקש להטות אחר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים
לא יקרא לאור ברגי ר' נתן אומר קרא והטעם וכתב על פנקסו וכן
ע"ל וכבר עמדו ע"ז שאלמו כמה גדולים דברי חכמים וידוע מה
שפרש בזה בשאלו ומשיב ועוד יש לדקדק ר' נתן מה בזה שאלמו כוונתו
ואמרתו בענין עפ"י הרה"ק מרחין זלוקליה על מה שאלמו כוונתו
ביצמות קב"א אי כשניול ר"ע מגלי הים אר"ג כמה גדולים דברי
החכמים שאלמו ופל במים שאין להם סוף אשמו אסורה וצ"ח ה"ק
הג"ל דע"י שאלמו חכמים דאשמו אסורה שמה נ"ל נחאפער
הדבר שוכל להגלל ור"ג כאן כיון שחששו חכמים שמה ישכח ויעט
ואסרו לקרות משום זה נחאפער הדבר שאפ"ש ש"י ר' ישמעאל נהר
מאוד ולא הסיה דעתו מהשנה כמו שאלמו אני אקרא ולא אטע
אפ"ה שכן את השנה וביקש להטות ולא נ"ל רק מהמת שד"קים
אין הקב"ה מצא חקלה על ידן וצ"ח ר' נתן ואוסף בגדולת דברי
חכמים שצאמת אף לדין כר"י קרא והטעם דמאחר שחששו חכמים
וגזרו על כך אי אפשר שלא יטע אפ"ש שאין הקב"ה מצא חקלה
לד"קים ומיושז קר החום שם ד"ה ר"ג ועל כן שפיר כתבו החום
ושנים הג"ל דא"ש שלא יטע:

אך זהו דרך רחוקה אבל לפי שצ"ח דברי רש"י עפ"י דברי
הא"י הג"ל יש לפרש דברי החום ישנים בדרך קרוב יותר
שהוא הדבר אשר דברתי דמאחר שחששו חכמים לספק שמה ישכח
ועט נעשה הדבר כאי אפשר שלא יטע וה"ל כאיסור דאורייתא
ודאי לפיכך שפיר גזרו ד"ה גזירה לגזירה דדמי ממש למ"ש הא"י
הג"ל דכח"ג חיישין לספק ספיקא דאף גזל"ז היו מענין ספק
ספיקא ואף א"ח"ל שבתים ישנים לא נכתבונו לכך מ"מ מיושז
קושיאם שפיר:

(ו) רעפ"י יש לפרש ג"כ מה שאלמו שם בעי מימי אב"י מדבר
שמים שאלמו חכמים אין מדליקין בכן בשבת מכו שיתן
לחוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרין דילמא אחי לאלוקי צעייכו
ה"ל אין מדליקין ג"ע לפי שאין מדליקין ופירש"י לפי שאין
מדליקין צעייכו וגזרין בא אטו הא ע"ל וחומר מה לפי שאין
מדליקין דקאמר הלא ידע אב"י שאין מדליקין צעייכו ולא שאל
אלא אי גזרין בא אטו הא וא"כ ה"ל למימר לפי גזרין ועוד קשה
מה ששאל מ"ע הכי לא ידע אב"י מעצמו מ"ע הלא כל עיקר
האיבעיא שלו ה"י מי גזרין דילמא אחי לאלוקי צעייכו וא"כ
כשהשיב לו רבה שאין מדליקין ממילא ה"י לו להבין שבעטם הוא
משום גזרין דילמא אחי לאלוקי צעייכו:

אבל לפי הג"ל א"ש דמה ששאל מאי עממא, לא על עיקר הדבר
למה אין מדליקין שאל דזה ודאי ידע שהוא משום דגזרין
אלא על מה דגזרין שאל מ"מ גזרין הא ה"ל גזירה לגזירה מאחר
שגם הא דאסור לאלוקי צעייכו הוא רק גזירה שמה יטע וע"ז
השיב לפי שאין מדליקין כלומר שכבר אסרו חכמים להדליק צעייכו
מחמת הספק שמה יטע נעשה כאיסור דאורייתא ודאי כאילו אי
אפשר שלא יטע לפיכך לא ה"י גזירה לגזירה אלא חוד גזירה הוא
וכח"ש החום ישנים הג"ל ונכתב נחאפער דאפ"ש דכח"ג פליגי
אב"י ורבה בשבת י"א ע"ב אי גזרין בהם גזירה לגזירה דהתם
נמי גזירה הראשונה הוא מחמת דחיישין שמה ישכח ויאל ע"י
לפיכך ס"ל לאב"י דגזרין בכח"ג גזירה לגזירה דלמד כן מדברי
רבה הג"ל ורבה פליגי וס"ל דגם בכח"ג ל"ג גזל"ז וצ"ח יחשז קר
החום שם מהא דבעלמא גס אב"י ס"ל דל"ג גזל"ז וצ"ח א"ש
הא דבחולין דק ק"ד ע"א אומר רב יוסף וממא חימרא דלא גזרין
גזירה דתנן חלת חו"ל נאכלת עם הור בשלחן וכבר עמדו
החום שם הא בכמה מקומות אמרי' דלא גזרין גזל"ז ולא מנריך
שום ראה' ולג"ל א"ש משום דהתם נמי גזירה אחת הוא מחמת
דחיישין שמה ישכח ויאל דבכח"ג ס"ל לרבה הג"ל וכן אב"י הג"ל
דגזרין גזל"ז לפיכך הולך רב יוסף להביא ראה' דגם בכח"ג לא
גזרין דלא כרבה ואב"י הג"ל וצאמת אב"י דמה שם ברה"א של רב
יוסף

מליך ברגליו או דילמא כיון דאיבעיא בגמ' אי יש תחומין למעלה
מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה ולא
אפשר אף על גב דקיימא לן כיון דתחומין דרבנן אזלין
לקולא מ"מ חזי האי ספיקא לאיטרופי עם איסור רכיבה ואיכא
על כרכוב מלבד איסור רכיבה גם ספק תחומין למעלה מעשרה
לפיכך עדיף טפי לילך ברגליו דליכא רק איסור תחומין כן הוא
בזכרוננו ואינו תח"י ואינו זכר איך הכריע בדבר נכעת ראיתי
במג"א ס' רס"ו סק"ז שהביא דברי רבי' שהביא בשם מהר"א
בכתבים ס' ס"א שמועצ לרכוב ודעת רבי' נוסח שמועצ לילך
ברגליו ע"י"ש ונלמד לפרש טעמו של מהר"א שאל חש להספק
אי יש תחומין למעלה מעשרה דס"ל כמו שכתב בהשג"ח צוהר
הרקיע בטעם דספק דרבנן לקולא אפ"ג דליכא משום לא תסור
וגר נפי שכן התנו חכמים בפירוש שלא יחול גזירתם על ספק
ובאמת בצרכות כ"ה אי מפורש כי גזרו רבנן בודאן אבל בספיקון
לא גזרו ולפיכך אין הספק דרבנן של תחומין למעלה מעשרה
מאפ"ק לאיסור כלל ודריקן ועכ"פ לענין י"ד דלא שייך ל"ד השני
אית לן למימר דתחומין חמיר כיון דליכא מ"ד דתחומין דאורייתא
משא"כ כחמלת לכ"ע מדרבנן:

(ב) ואמנם כי מלא תמכתי על הכניא הג"ל מדברי רש"י צ"ח
ל"ז ב' שמואל דבריו בפירוש דאיסור רכיבה
תמל מתחומין דרבנן דלג"י תחומין דרבנן קרי ל"ה לרכיבה
דאורייתא משום שהוא גזירה אטו דאורייתא ע"י"ש ד"ה
דאורייתא ואף כי רש"י מסיים שם שיש גמגום בדבר ונראה
צעני' דלא גרסין לה עכ"ל מ"מ כיון דלפי הגרסא שלפנינו מוכח
ד"ה סברה לומר דרכיבה חמור מתחומין טפי ה"י לנו לחוש להאי
סברה מלחוש למ"ד בגמ' תחומין דאורייתא ל"ה הלכא כותיה
ועכ"פ ה"ל להפיר מזה ואפ"ג:

(ג) אך מ"מ לענין י"ד בצרכות אפ"ג דגם זה נאסר משום גזירה
אטו דאורייתא שמה יואל מרשכ"י לרשכ"י נלע"ד דמודה
רש"י דליכא שום סברה שיהי' חמור מתחומין דרבנן דע"כ לא כתב
רש"י הג"ל אלא צרכיבה שאיסורו מחמת ש"ב"ה הוא בעצמו עכ"ל
לידי איסור דאורייתא שחתוך זמורה מחמת שישכח שכיום שבת
ובכגון זה ראו לו לרש"י לעצמו לעשות סייג שלא יבוא לשוגג
וע"י סבדרין פ"ד ד' רב לא שביק לבר' למשקל ל"י סילוח דילמא
הביל וה"ל שגגת איסור ובזכרוננו שהב"י כתב ד"ה נדח כמדומה
בסי קפ"ג דמכ"ה ל"ך למשז שמה יבוא לידי שגגת כרה ואם
כי צרכיבה אין איסור תורה מאחר שיכול אדם ויש לו רשות
לכן שיסמוך על עצמו ולא ישכח שכיום שבת ואם ישכח שמה
לא יעפר לחמור מ"מ מלח על אדם להרחיק א"ש מן העבירה
ככה מתלה דאומדן לגזירה סחור סחור לכרמא לא תקרב לפיכך
אמרי' שאסורו חמור עשאוהו כאילו קרוב לבוא לידי כך שאל
אסור מדאורייתא משא"כ בשאר גזירות דרבנן שאין מחמת השז
שיבוא לידי איסור תורה בשוגג רק שמה יחלו באיסור תורה
כגון כרמית שאסור שמה יחלו צהאלא מרשכ"י לרשכ"י
כה"ג ודאי לא ה"י עפי מאיסור תחומין:

(ד) אי נמי י"ל לפימ"ש הש"ך צ"ח ס' ק"י בשם הא"י
דבניות שאסרו חכמים מחמת ספק שמה בעמידו צקיבה
נבילת אין ל"רף ל"ס"ם ולומר ספק אחד שמה לא בעמידו צקיבה
נבילת דאחר שחששו חכמים לכן ואסורו נעשה כאיסור דאורייתא
ודאי ור"ג צרכיבה מאחר שחששו שמה יחתוך זמורה ואסורו
משום כך ה"ל כאילו ודאי יחתוך זמורה לפיכך שפיר כתב רש"י
ז"ל דה"י כאיסור דאורייתא משא"כ כרמית:

(ה) וסמוכין לזה יש להביא מדברי החום ישנים בשבת כ"ה א' אי
לכא דאמרי' בהם דגזרו רבנן שאין מדליקין בשבת
בחל"ב מכותן משום חל"ב שאינו מכותן והקשו ברה"י שם הא אכתי
גזירה לגזירה הוא מכותן אטו שאינו מכותן ואינו מכותן שמה
יטע וחרלו דהוא גזירה היא דאי אפשר שלא יטע עכ"ל והיא
פלאי אמאי אי אפשר שלא יטע הכי ברירה לן כ"כ שישכח שכיום
שבת ושיעברך לטעות:

סימן ג

מצות שמחה בראש השנה וביום הכפורים

א

לחם וכו', ולעולם חוצה הוא משום "שמחה יריעה". ועיי' במעלני יו"ט שם סק"ז, והא דלמריקין אין שמחה אלא בצער, כלומר דבצער כו' שמחה, אבל ודאי דפת צעי כהדיה, כדמסיק דעיקר אכילה הוא לחם וכו', דעיקר שמחה בצער, אבל עם הפת).

אמנם כתב הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ז, שצעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב וכו', שנאמר ושמחת בחגך וגו', ואפי' שהשמחה האמורה כאן היא קרצן שלמים כמו שאנו מצאין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא וצניו וצניו ביתו כל אחד כראוי לו. ובהלכה י"ח כתב, כילד הקטנים נותן להם קליטות ואגוזים ומגדלות וכו', והאשמים אוכלין צער ושתיין יין, שאין שמחה אלא בצער, ואין שמחה אלא ציין וכו'. הרי כתב שמונת שמחה מקרא ושמחת בחגך, הוא שצעת ימי הפסח, וצממות ימי החג, עם שאר ימים טובים. ולכאורה ל"כ הלא מה"ט מלבד שצעת ימי הפסח ושמונת ימי החג, אין יו"ט אחר אלא יום אחד של חג השבועות, והרמב"ם הרי כתב עם "שאר ימים טובים" בלשון רבים, ומשמע שמלבד חג השבועות, יש עוד יו"ט שיש בו מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך.

ואשר מוכרח דדברי הרמב"ם, שגם צו"ט של ר"ה יש מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, וזהו דכתב הרמב"ם עם "שאר ימים טובים" ביינו חג השבועות, ויו"ט של ר"ה. ולפי' נמצא שצ"ה יש גם חיוז לאכול צער ולשתות יין, ולא כמשי"כ המג"א ה"ל, שכרי קיום מלות שמחה הוא באכילת צער ושתיית יין, כמשי"כ הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ה. ועיי' בשאגת אריה סי' ק"ב, שמסתפק אם צ"ה יש מלות שמחה כמו בשלש רגלים. ומסיק ח"ל, הרי זכינו לדין דלא מייצעי דאסור להפענות צ"ה, אלא דשמחתו מאז הוא כשאר יו"ט, אלא שאין בו קרצן שלמי שמחה, דלא נאמרו קרצנות של רגלים אלא בשלש רגלים בלבד, אבל בשאר מיני מלות שמחה יו"ט עליו עכ"ל. ולפי המצואר זה מפורש דדברי הרמב"ם ה"ל, שיש מלות שמחה צ"ה מקרא ושמחת בחגך, חב כוונת השו"ע הלכות ר"ה סי' תקל"ז ס"א, אוכלים ושתיים "ושמחים" ואין מחטנין צ"ה, ביינו "ושמחים" שהוא קיום מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, וכ"כ במשנה ברורה שם, והנפ"מ הוא שאוכלין צער ושתיין יין צ"ה.

ב

והנה מקור דברי הרמב"ם דצ"ה יש מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, דכתב המרדכי בפ"ק דר"ה ח"ל, שאל לרבינו נחשון גאון מכו להפענות צ"ה, והשיב צ"ה אסור להפענות צ"ה מדברי תורה בין מדברי קבלה, מדברי תורה

שר"ע הלכות ר"ה סי' תקל"ז ס"א, אוכלים ושתיים ושמחים, ואין מחטנין צ"ה וכו', אמנם לא יאכלו כל שבעה, למען לא יקלו ראשם, ותהיה יראת ה' על פניהם. וצ"ה שם ס"ג, יש אומרים דמאז להפענות צ"ה. ועיי' בט"ז סק"א, צ"ה הציא בשם הכלבו ש"ה שצריך להפענות צ"ה, ועוד הציא תה"ד שכתב, דאיכא כמה רבואות דס"ל דמאז להפענות צ"ה, ואיכא רבואות אחרות דס"ל מאז לאכול. וצממות שם סק"ג, כתוב בתשובת מהר"מ סי' נ"ד, מהר"ם התענה וקידש צדיקי קידושא רבא, ואמר הטעם לפי שהוא דאורייתא עכ"ל. ועיי' סי' רפ"ט דאין קו"ל שהוא דרצון. ועיי' מ"ש רס"י רפ"א. ומ"מ י"ל דלילה של ר"ה אסור להפענות כמו בשאר יו"ט, כמ"ש סי' תקכ"ט עו"ש. דבחלוס לא הראוהו אלא צו"ב ולא צלילה, ע"כ.

עוד הציא שם המג"א סק"א, וצממתי כתב צ"י נצחים, שלא לאכול צער ולשתות יין צ"ה. ולכאורה משמע דצ"ה יש רק חיוז סעודת יו"ט, וזהו מדין כבוד יו"ט שצריך לקבוע סעודה על הלחם, כמשי"כ הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ז, כשם שמאז לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ה' מכוזב, וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש, אבל מלות שמחה שהוא באכילת צער ושתיית יין, כמשי"כ הרמב"ם שם ה"ה, שאין שמחה אלא בצער ואין שמחה אלא ציין, זה לא נאמר צ"ה. (ועיי' צ"ה הגר"א בהשמועות לס"א, דאכילת פת צו"ט אינו מלד חיוז שמחה, דהא שצעת ליכא חיוז שמחה, אלא דכבוד שבת הוא לקבוע סעודה על הלחם, והכבוד והעונג עם שמחה תרי מיני ניכרו, שכרי כתב הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"ז, כשם שמאז לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים וכו'. ואח"כ בהלכה י"ז כתב, שצעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וכו', שנאמר ושמחת בחגך וגו'. משמע דהם תרי מיני, חיוז כיבוד ופונג, וחיוז שמחה, ומה"ט בהלכה ט"ז נקיע ימים טובים, דמשמע צו"ט ולא צחוק"מ, ובהלכה י"ז בחיוז שמחה, נקט שצעת ימי הפסח ושמונת ימי החג, דגם חוה"מ בכללם. וא"כ י"ל דגם צו"ט מדין שמחה ה"כ סגי בצער ויין, ולא צריך לקבוע סעודה על הלחם, אלא דחיוזו מדין כבוד ופונג כמו שצעת לקבוע סעודה על הלחם, ור"ה דכרי צחוק"מ אף דאיכא חיוז שמחה, מ"מ אין חיוז לאכול פת, כדקו"ל בשו"ע אור"ה סי' קפ"ח ס"ז, עו"ש. ולכאורה ל"כ דכתב הרא"ש בפ"ז דצרכות סכ"ג ח"ל, נראה לרבינו יהודה דחייב אדם לאכול פת צו"ט "משום שמחה" משום חלקו חזיו לאכילה, ועיקר אכילה הוא

חורב מנין, לפי שהוא כלול עם שאר המועדות ונחשב ציבור מקרא קודש, ודרשין בספרא וספרי קדשהו במאכל ובמשחה ובכסות נקיה וכו', ועוד צריך קרי ליה חג, ונחשב ושמחת בחגך, ואר"י הוקשו כל המועדות זה לזה, הלא למדת ששורש לשון יו"ט וכו', עיי"ש. הרי מפורש דמלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, נאמר גם על ר"ה. ועיי' ציבור הגר"א שו"ע או"ח סי' תקל"ז סק"ב.

אולם הרא"ש סוף ר"ה הביא, שרצונו יתחזק צד יהודה הכהני במגילת לומר והשיאו צד"ה ויו"ט וכו', בתשובת מר שר שלום כתוב, צד"ה היו אומרים בשחי ישיבות בין בחפלה בין בקידושא, מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, אה יום הזכרון הזה, שהרי כתוב אלה מועדי ה' צד"ה ענינא, ובסוף ענינא וידבר משה את מועדי ה', וקאמי אכל ענינא פסח ועזרת ור"ה ויו"ט וכו' וכו' ושמתי עזרת, וכולהו איתקוש להדדי לקרותם מועדי ה' מקראי קודש וכו'. ור"ה הוי כתב שאין מנהג לומר חגים וחמנים לששון וכו', ובאשכנז ובארץ ישראל וכו', עיי"ש.

ונראה ציבור הדברים, דכתב הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"י ה"ל, אפי"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא וצניו וצניו ציתו כל אחד כרח"ו לו. הרי מצוה דמלות שמחה ציו"ט, היא לא רק בשלמי שמחה, אלא גם בשאר מיני שמחה מקיימין מלות שמחה. ועיי' דריטצ"א וצ"ח סוכה מ"ז פ"ב, שלא אמרו אין שמחה אלא בשלמים, אלא למצוה מן המוצא, כל היכא דאפשר, אצל לא לעכז. וכו'. בספר המנהיג הלכות החג סי' נ"ד, והיות חך שמח, ודרשו צו לרבות כל מיני שמחות לשמחה.

אמנם התוס' במועד קטן י"ד ע"ב ד"ה עשה כתב, דשמחת יו"ט צד"ה הוא רק מדרבנן, דקרא ושמחת בחגך, היינו שלמי שמחה. (וכבר נחזק לעיל סי' מ"א אות א', דמחלוקת הרמב"ם והתוס' ה"ל, פלוגתא הוא צירושלמי חגיגה פ"א ה"ב, ר"י צן לוי אמר ושמחת אפילו ממקילין, א"ר לעזר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה, מה שמחה האמורה להלן שלמים אף כאן שלמים. והיינו שרצ"ל סובר כדעת הרמב"ם, שאפי"פ שמחה מן המוצא הוא לקיים מלות שמחה בשלמי שמחה, אצל צד"ה שאין שלמי שמחה, מקיימין מלות שמחה גם בצד ממקילין. ורי לעזר סובר כדעת התוס', דעיקר מלות שמחה הוא רק בשלמי שמחה, וכשליכא שלמי שמחה, אין מלות שמחה מה"ת, עיי"ש).

מעתה נראה לדעת הרמב"ם דמלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, מקיימין לא רק בשלמי שמחה, אלא גם בשאר מיני שמחות, א"כ ציו"ט של ר"ה אפי"פ שאין צו קרבן שלמי שמחה, שהרי זה נאמר רק בשלם הרגלים, כמש"כ הרמב"ם בפ"א מה' חגיגה ה"א, מ"מ מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, שהוא גם בשאר מיני שמחות, זה נאמר גם צד"ה, כמש"כ ר"ב נחשון גאון ה"ל, דהוקשו כל המועדות זה לזה. אצל לדעת התוס' דקיום מלות שמחה הוא רק בשלמי שמחה, ולא בשאר מיני

שמחות, וצד"ה שאין שלמי שמחה, גם בשלם הרגלים אין מלות שמחה מה"ת, א"כ צד"ה שאין צו קרבן שלמי שמחה, הרי לא עדיף משלם הרגלים צד"ה שאין צו מלות שמחה, כיון שעיקר קיום מלות שמחה הוא רק בשלמי שמחה.

ולפי זה הרי נראה הלא דהביא הרא"ש סוף ר"ה ה"ל, דבאשכנז ובארץ ישראל נוסחין שלא לומר והשיאו צד"ה, ואין מנהג לומר צו בחפלה ובקידוש, מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון. ונראה דמקומות אלו הלא הם אחרת של צד"ה התוס', והרי שיטת התוס' היא שגם בשלם הרגלים, עיקר מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, הוא רק בשלמי שמחה, וא"כ צד"ה שאין צו קרבן שלמי שמחה, ממילא אינו בכלל מלות שמחה, ולכן אין אומרים צו והשיאו, ולא מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון.

אלא שלפי זה י"ע על הרמב"ם, דכתב בפרק כ"ט מה' שבת ה"י, נוסח קידוש של יו"ט, שאומרים צו מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, ובצ"כ שם כתב נוסח הקידוש של ר"ה, ולא הזכיר שאומרים צו מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, כמו בקידוש בשלם הרגלים, ולכאורה זה תימא הלא שיטת הרמב"ם היא, שיש מלות שמחה צד"ה מקרא ושמחת בחגך כמו בשלם הרגלים, א"כ למה נא אומרים צו בחפלה ובקידוש מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, וכשיטת הגאונים שהביא הרא"ש סוף ר"ה.

לכן נראה דכתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות חנוכה ה"א, אצל ר"ה ויו"ט אין צוהן הלא לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה ויתירה. הרי כתב שבעטם הוא שצד"ה וציו"ט אין צוהן הלא, כי הם לא "ימי שמחה ויתירה" ומשמע שהם ימי שמחה כשאר יו"ט, אלא שהם לא "ימי שמחה ויתירה" כיון שהם גם ימי תשובה ופחד ויראה.

מעתה נראה שלדעת הרמב"ם שר"ה הוא בכלל ושמחת בחגך, באמת היו לריכים לומר צו בחפלה ובקידוש מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, אלא מאותו הטעם שאין אומרים צו הלא, כי ר"ה ויו"ט הם לא "ימי שמחה ויתירה" משום כך אין אומרים צו גם מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, כיון שהם לא "ימי שמחה ויתירה" אצל עיקר מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, זה נאמר גם צד"ה.

וזה מפורש ציבור הגר"א הלכות ר"ה סי' תקפ"ב ס"ק י"ח, על דברי השו"ע שם, אינו אומר מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, וכן אינו אומר והשיאו. ועיי' הגר"א, אינו אומר רא"ש שם, ובגמרא שם ל"ב ע"ב, וכמ"ש אפשר מלך יושב כור, פ"ב. **וכוונתו לבה דאיתא שם צד"ה, מכלל דצד"ה לכתב הלא מ"מ, אמר ר"א אמר מנאכי השתת לפני הקצ"ה, מפני מה אין ישראל אומרים לפניך שירה צד"ה ויו"ט, אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וכו'. הרי מצוה דמלות שמחה חגים וחמנים הלא צד"ה, אין אומרים גם מועדים לשמחה חגים וחמנים לששון, והיינו כמש"כ הרמב"ם שם לא "ימי שמחה ויתירה" אצל עיקר מלות שמחה מקרא ושמחת בחגך, יש צד"ה כמו בשלם הרגלים.**

ובה

שש, אהמול ה' זה מרוחק ומנוודה משוקן ומאום ועכשיר פ"י מהשבת תשובה נתקרב שלום שלום לרחוק ולקרוב פ"י מתקן לשון. והיינו דברי קרא דמיימי מדרש הכל הפוך רש"י ואינם פ"י הרשע מהפך עצמו לשון אל ה' וכו' רנפ ואינם רשעים אלא לדיקים, ולא עוד אלא וזית לדיקים יעמוד לא די שנתהפך הרשע ונעשה לדיק אלא שזכה לבניו אחריו וזונה בית לדיקים העומד מה שלא הוכנה לדיק גמור. וע"כ פ"י זו שנפשו בפלי תשובה אמר אשר אינו פה על הדורות העתידין להולד אח"כ כי כולם זכו פ"י בפלי תשובה.

ומורי בהפלאה זליל פ"י דברי המדרש ה"ל ואוסף קלח נופך פס"י מ"ש חז"ל ומיימי רש"י פ"י שפיל שהקב"ה מהפך ידו כביכול ומנער רשעים כמי שיש בידו כלי זכוכי שנופל ונשבר*). והנה זה כשאין הללויות דבוק בידו אלא בישראל כתיב [ישע"י מ"ט] על כפיים חקוהך אפילו כשיהפוך ידו לא יפלו ולא ישתכרו. והיינו אך כי יהפוך ידו כל היום [איכ"ב ג']. וזה פירש ואח"כ הדברים פ"י אלקים משום שחכם דברים ע"כ חיים כלם היום ואין היפוך ידו מפסיד אהבם. והיינו דקאמר קרא הפוך רשעים ואינם שנופלים ומשתכרים אלא בית לדיקים אפי' בהיפוך יד כפירש"י אהם נלכס שהיפוך מעמידו אהבם.

הנחתות לה' אלקינו. י"ל שהנכרי הכה מאחך רחוקה יתפלא על כי בפרס ועמורה ספק הארץ וגם אנשים והכא רק גפרית ומלח שרפה כל ארצה. אכל האנשים השליכס אל ארץ אחרת כיום הזה ואינם כלים. אפי' ד"ל שבי קשה ממיתה מ"מ ק' גם באנשי פרס ה' לו לעשות כן, שהרי עכ"פ יש תקנה כיום שהוא מאפיל והחור ומאיר. אהבם כבר כתבתי במקום אחר [לפיל בדרוש לנ"ל תק"ס"ח ל'] דבני כולי אהנהו ב' היינו ישראל בין האומות שרולה לשמור תורתו ואין מריח' אותו ולערו גדול ממיתה. וכבר פירשו ראשונים פסוק [תה"י מ"ד] אם שכחנו שם אלקינו ונפרש כפנו לאל זר הלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב שפירשו אפי' שפרשו כפנו לאל זר כדכתי' ועבדתם שם אלקים אחרים אפי' אהה ה' יודע שלא שכחנו אלקינו כי הוא ית"ש יודע תעלומות לב אך כשכר לבנו בקרבנו בהתערבנו בגוים ולמדנו ממעשיהם וזה לנו מוכרחי ע"ד מוטב שתחלל שבת א' ואל תחללו שבתות הרבה אכל לעולם קשה שבי זה ממיתה. אכל אנשי פרס אלו היו גולים בין אומות אחרים לא ה' קשה להם כמיתה. וזה שמסיים הנסחרות לה' אלקינו שידע תעלומות לב והגלות שאלו ובנינו עושים כחוקי הגוים הוא לעשות את דברי התורה הנהגה שלא יתחללו חלולים הרבה וכ"ל וא"ש.

ואחור אהקין ר' אבנה בקסרי תשרית תש"ת תר"ת וכו' [שלהי ר"ה] וכו' הלאוים דחלינה לא ה' ספק אלא גם דימי מרע"ה יש תקוה כך ויש כך ור' אבנה בא להשוות כל ישראל בדרך א' ושלא ישנה חסם גם את מנהגו מימי קדם ע"כ תיקן כך, ולריך תבלין. גם מ"ט הזכירו חז"ל שה' התיקן בקסרי הלא

(*) בפסוק זה הפוך רשעים וגו' משלי י"ב לא מצאתי ברש"י פה דמיימי מרן. ובפנים יפות כתב: כמו שפירש"י ב' ינער כל רשעי ארץ. ולא נמצא לשון זה בתנ"ך. ובדודי בונתי על הקרא. וינערו רשעים מבנה באיב ל"ח ו"ג ושם פירש"י כן. ובילקוט ישע"י ל"א בקרא ור' יטה ידו וגו' שם הלשון שהזכיר מרן פה. וקצת ברש"י שם וברש"י שם מ"ט י"ב שם כתב רש"י מה דמיימי חז"ל בשמו.

לכל

א' אותן שכבר עמדו בנרית הראשון כבר סירי והופר בעול-תנ"ל המה עתה בפלי תשובה וכלו לכבר ה"ת בזיוותיהם והמה בלו בערבותי אפי' שנפסוק הם סדורים ראשיתם שניכס וגו' מ"מ ה' נכ"י בערבותי דלא כמו בנרית הראשון שהובנו תחת ההר אכל אהם נלכס היום כלם בערבותי כפירש"י בפסוק ותקרבון אלי כלכם לפיל ב' דברים ע"ש ומסיים כל איש ישראל בערבותי מפני שפי בפלי תשובה — אהבם את אהרת שלא הפירו בנרית הראשון והמה סף ונשים וגוים שלא ה' בפלי תשובה אותם סידר ספכם והדר נשים והדר נכד.

ראשיכם שניכסם. י"ל לפרש כיון דק"ל כהנים ולוים לא מקרו פס פ"י פרק הזרוע א"כ דכתי' לעבדך בנרית להיות לו לפס אין שנס לוי בכלל פ"י אמר ראשיכם שהם שנס לוי, ושאר שניכסם שהם כל ישראל י"כ שניכסם מלכד שנס לוי. מיהו לפמ"ש לפיל שפסוק ראשון כולל אותם שחטאו בעול ושבו אל ה' ונכנסו בערבותי א"כ אין ראוי להכריס שנס לוי בזה.

אשר ישנו פס עצמו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר אינו פה עומד היום עומדים לפני ה' אלקינו. וי"ל דהכי פירושו, דהנה חרי תמיהות יש כאן א' שאמר ישנו פס בפלי גופי' גשמיים עומדים לפני ה' אלקינו ודברים בו ית"ש ממש ע"ד ואהם הדברים פ"י אלקים חיים כלם היום בחיים חיות אנושי נשמה בתוך גוף ית"י דברים והוא פלא א' אשר ישנו פס עומד לפני ה' אלקים. והפלא השני את אשר אינו פה הם הנשמות הפתחים להולד והמה רוחות קדושות אין להם חלק ואחיה נשמות המה עמנו היום מלורפים עמנו הגשמיים — ע"ד שכתבנו שבר"ה ויה"כ הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמו האבות מצטרפי' עמנו בבהב"נ בתפלתינו. ועד"ן יש לפרש מאחז"ל פ"ק דעירובי' שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרי שירה ב"ה ויה"כ אמר הקב"ה ספרי חיים וספרי מתים פתוחי לפני ואמרו שירה פ"י כי המתים אפי' שמחפלי' עמנו ותפלתם עושה רושם, מ"מ שירה אינם יכולים לומר עד תחית המתים דאז כתיב [ישע"י כ"ו] הקילו ורנו שוכני עפר, אכל בעה"ן לא המתים יסללו יה ולא כל יורדי דומה. ע"כ כיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחי א"ל לומר שירה מפני המתים הנולרפים בתפלתנו — והיינו דכתי' [תה"י ס"ה] פתקים יעטפו בר יתרושעו אף ישירו כשהפתקים יעטפו בר הם שוכני תמעמקי קבר אז יתרושעו ב"ה וגם ישירו שיאמרו שירה אפי' ביום תרופה.

במדרש אהם נלכס וז"ה הפוך רשעים ואינם וזית לדיקים יעמוד. י"ל דאמר מרע"ה בהפלה למשה שחבר על התשובה תשכ אנוש עד דכא שם נאמר יראה אל עבדך פעליך והדרך על בניהם, סודיענו בזה מעלת בעל התשובה. כי הירא ה' אין לו בית ר"ל לא כתי' בית יראי ה' ברכו ה' כמו דכתיב בית ישראל בית אהרן בית הלוי [ע"י רבה במדבר ח' ב'], כי להם בית כהן כל ביתם ובניהם עד סוף כל הדורות הם ישראל ולוי ואהרונים, משא"כ יראי ה' הוא לדיק ואפשר בניו לא ילכו בדרכיו ורוב ת"ח אין בניהם ת"ח ע"כ לא כתי' בית יראי ה' משא"כ בעל תשובה זוכה לביתו אחריו ע"כ אמר יראה אל עבדך פעליך שקבלת תשובתם, והדרך על בניהם אחריהם ג"כ — והנה כי רמז"ס ב' תשובה שהרשע